

ΓΚΕΟ ΜΙΛΕΦ

Λεπτέμβρης

Ποιήματα και πεζά

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Β. Ἀντρέγεφ : Τολμηρός καί ρωμαλέος	7
Γ. Ρίτσου: «Γαλάζιο Ποίημα» στὸν Γκέο Μίλεφ.....	15
ΣΥΝΘΕΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ	17
Σεπτέμβρης I-XII	19
Κόλαση (ἀρχὴ τοῦ ποιήματος) I-IV	41
Μέρα ὀργῆς	50
<i>Presto I</i>	50
<i>Presto II</i>	51
ΠΟΙΗΜΑΤΑ	53
Τὸ κεφάλι μου.....	55
Ὡ βροχή, ὦ βροχή περισσὴ καὶ λυπημένη	56
Τώρα εἶναι πιά ἄργά. Χαῖρε (Ἡμερολόγιο)	57
Οἱ εἰκόνες κοιμοῦνται-Δράκος	58
ΛΥΡΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ	61
Εξπρεσιονιστικὸ ἡμερολόγιο.....	63
<i>Γενάρης</i>	63
<i>Φλεβάρης</i>	63
<i>Μάρτης</i>	64
<i>Σεπτέμβρης</i>	64
<i>Ὀκτώβρης</i>	65
<i>Νοέμβρης</i>	66
Στὴ λίμνη τῆς Δοϊράνης I-XIII	67
Ἀσχημὲς πεζογραφεῖς	72
<i>Τρόφιμοι</i>	72
<i>Πίστη</i>	72
<i>Κηδεῖα</i>	73
<i>Σαβοναρόλα</i>	73
<i>Ἡ Μασσαλιώτιδα</i>	74
<i>Ἀγάπη</i>	75
<i>Θάνατος</i>	76
<i>Ἐκκκληση</i>	76

ΣΤΗΤΕΜΕΡΗ

ΓΚΕΟ ΜΙΛΕΦ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

(Έπιλογή ποιημάτων και πεζών)

Μετάφραση από τὰ βουλγαρικά Έπιλογή — Απόδοση — Επιμέλεια
ΜΙΛΚΟ ΤΣΟΝΕΦ ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

Οί φωτογραφίες είναι
από πέτρες πού ζωγράφισε
ό ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Για τὸ ελατὸ Γκεο Μίλεφ
μὲ ὄμο τὸ λευκὸ
τὸ δέν
καὶ τὴν Ἀγαθὴν τὴν

καὶ ὁρκιστὸ ΠΟΙΗΤΗ
καὶ ὁμογερό ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
ΑΘΗΝΑ 1981

ἔργα Θεοκρίτου
Στέφανο Λυγερὰ
21/9/83

ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΛΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

(Εκδόσεις «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»)

Εκδόσεις «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ» — Αθήνα — 1984
Πρώτη Έκδοση: 1984

Το βιβλίο αυτό
είναι το αποτέλεσμα
της συνεργασίας
του συγγραφέα
με τον εκδότη.

Copyright: ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
Σόλωνος 130, Αθήνα
Τηλ. 36.20.835—36.23.649

ΤΟΛΜΗΡΟΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΛΕΟΣ

Μόνο περίμενε τό σινιάλο σύντροφε!
Μόνο προσοχή στό ρολόι,
Όταν ό δείκτης σου φανερώσει
τότε

-αυτή τή μέρα.

Δόσε τό είναι σου

- άκέριο καί πυρωμένο -

στό μεγάλο δίκιο:

ντουφέκι, πολυβόλο, πελέκι:

- άκέριο καί πυρωμένο -

στήν πρώτη μέρα τής όργης.

Γ.Μ.

Έφηβος ήμουν, όταν πρωτόδα τούς στίχους αυτούς. Πιστεύαμε τότε, πώς ή επανάσταση μπορεί νά ξεσπάσει τήν κάθε νύχτα, αγαπούσαμε τόν έντονο λόγο — κι εγώ δέχτηκα τούς στίχους σάν εκκληση καί σύνθημα. Ένας μεγάλος άνθρωπος, πού δέν ήταν μόνο ποιητής, αλλά καί καθοδηγητής, μάς καλούσε νά είμαστε έτοιμοι, άγρυπνοι γιά τή μεγάλη «μέρα τής όργης». Έμεϊς ξέραμε τί σήμαινε αυτό.

Ήταν τότε πού γιά πρώτη φορά συνάντησα τό όνομα του Γκέο Μίλεφ. Δέν ήξερα ακόμη τόν Σεπτέμβρη, δέν ήξερα ούτε γιά τή δολοφονία του ποιητή, πού είχε σκοπό νά πνίξει τή φωνή του — μάταια βέβαια. Αυτοί οί στίχοι ξύπνησαν μέσα μου μιά ξαφνική, όξεία περιέργεια: Ποιός είναι, τί είναι αυτός ό ποιητής;

Διψασμένη περιέργεια, πού παραμένει άκόρεστη μέχρι σήμερα.

Είναι πολύ εύχάριστο πού οί κριτικοί διείσδυσαν τώρα πιά μέ σωστή αίσθηση μέσα σ' αυτό τό πολύπλευρο, ζωντανό φαινόμενο τής λογοτεχνίας μας, πού λέγεται Γκέο Μίλεφ. Αυτή τή σπάνια, έντονη προσωπικότητα, αυτό τό δυνατό δημιουργό μέ τήν τραγική καί φωτεινή μοίρα.

Μέ περιμένει ό τάφος μου σέ σκοτάδι απόκρυφο
- δίχως μιά κλαίονσα Ιτιά καί δίχως κυπαρίσσι...

Έτσι θλιβερά και λίγο ρομαντικά έβλεπε τό θάνατό του ό Γκέο Μίλεφ. Στην πράξη ό θάνατος τόν βρήκε στ' αλήθεια σέ σκοτάδι απόκρυφο, αλλά πιό μακάβρια. Ό δρόμος — τριάντα χρόνια — από τίς 15 Γενάρη 1895 πού γεννήθηκε ό ποιητής μέχρι τήν ανώνυμη νύχτα τοῦ ματοβαμμένου Μάη τοῦ 1925 πού δολοφονήθηκε είναι πολύ σύντομος σέ σύγκριση μέ όσα έπιτέλεσε. Ό δρόμος αὐτός δέν είναι πάντα εὐθύγραμμος, αλλά έχει πάντα ένα στόχο μπροστά του. Μπορεῖ στό δρόμο αὐτό νά μήν ὑπάρχει αὐστηρή συνέπεια ανάμεσα στά σπουδαιότερα γεγονότα, ὑπάρχει όμως μία βαθύτατη ἐσωτερική σύνδεση. Ἡ αὐθόρμητη ἐξέγερση τῆς καρδιάς, ἀναπόφευκτα καταλήγει σέ ἐπανάσταση τῆς συνείδησης...

Τό οἰκογενειακό του περιβάλλον καλλιέργησε στόν Γκέο τήν ἀγάπη στίς παραδόσεις τῆς Ἀναγέννησης, τό φιλελεύθερο πνεῦμα, τόν ἀντιμοναρχισμό, τό βαθύτερο ἐνδιαφέρον πρὸς τά κοινωνικά προβλήματα καί μία κλίση πρὸς τήν ἠθοποιία. Μέχρι τό 1911, παρά τήν ἐσωτερική του ἐνταση, ἡ ζωή του κυλοῦσε σχετικά ἤρεμα στήν ἡσυχη ἐπαρχιακή πόλη Στάρα Ζαγκόρα. Τά φοιτητικά του χρόνια στή Σόφια εἶναι μία περίοδος ἐμβάθυνσης καί πρώιμης ὀριμότητας. Ἀργότερα, στή Λειψία, προσανατολίζεται πολύ γρήγορα στή ζωή καί στή λογοτεχνία, καί πιό ὕστερα τελειοποιεῖ τά ἀγγλικά του στό Λονδίνο.

Ό πόλεμος θά τοῦ φέρει νέες ἐμπειρίες. Τό 1915 τόν παίρνουν στή σχολή ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Σύμφωνα μέ τίς μαρτυρίες ἦταν πάντα χωρίς σπάθι, μέ ἀσιδέρωτο παντελόνι, μέ τσαλακωμένο πηλίκιο, ἀπειθάρχης. Οἱ τιμωρίες ἦταν κάτι πολύ συνηθισμένο γι' αὐτόν, καί τελικά τόν βρίσκουμε στό ἐπικίνδυνο μέτωπο τῆς Δοϊράνης μέ τό βαθμό τοῦ ὑπαξιωματικοῦ.

«Κανείς δέν σέ ρωτᾷ ἂν τό θέλεις ἢ ὄχι! Σοῦ βάζουν τό μανδύα καί δρόμο γιά τό μέτωπο. Πέθανε! Οὔτε τό βιβλίο σου διάβασες, οὔτε τό στίχο σου ἔγραψες, αλλά ποιός σέ ρωτᾷ; Πήγαινε νά πεθάνεις! Πέθανε γιά τό βασιλιά! Πέθανε γιά τήν πατρίδα...» Αὐτά ἔλεγε ό Γκέο στους δικούς του φεύγοντας ἀπό τό σιδηροδρομικό σταθμό τῆς Στάρα Ζαγκόρα.

Καί στό μέτωπο; Δέ θά ἤθελα νά παραθέσω ἀπό τά ποιήματα σέ πεζό λόγο *Στή λίμνη τῆς Δοϊράνης*. Ἀς δοῦμε κάτι ἀπό τά ἐξπρεσιονιστικά: «Ἐμεῖς μέναμε ἀκίνητοι ριγώντας, κι ὥστόσο — τρέχαμε, τρέχαμε, τρέχαμε... γεμάτοι φρίκη, σταματοῦσαμε καί πάλι τρέχαμε χωρίς νά μπορούμε νά πᾶμε πουθενά. Πουθενά!» Μήπως αὐτή δέν εἶναι μία καλλιτεχνική μεταφορά τῆς φρίκης τοῦ πολέμου; «Τρέχαμε καί δέν μπορούσαμε νά φύγουμε!» Καί δέν μπόρεσαν. Ὡσπου ἕνα κομμάτι ἀγγλικῆς βόμβας πῆρε τό δεξί του μάτι, μαζί μέ ἕνα μέρος τοῦ κρανίου, κι αὐτός ἔμεινε ζωντανός σάν ἀπό θαῦμα. Ό πόλεμος, πού ό Γκέο τόν ἀντιπάλευε μέ ὄλο του τό εἶναι, τοῦ ἔσπασε τό κεφάλι, μπῆκε μέσα σ' αὐτό κι ἔμεινε κεῖ, φρικτός, ἀναπόφευκτος. Καί τό ζωντανό του μάτι, τό μοναδικό, λές καί ἀπόκτησε μίαν ἀναπάντεχη ὀριμότητα, γιά νά διεισδύσει ὥς τά κατάβαθα ἐνός διεφθαρμένου κόσμου.

Ὁ Γκέο Μίλεφ, πήγε στό Βερολίνο λιγότερο γιά θεραπεία καί περισσότερο γιά σπουδές, πού ἦταν πολύπλοκες καί ἀντιφατικές. Παρά τίς δέκα ὁδυνηρές ἐγχειρήσεις ἐπισκέπτεται τά θέατρα, τίς συναυλίες, τίς ἐκθέσεις, τά μουσεῖα, τά βιβλιοπωλεῖα, πηγαίνει τακτικά στό κέντρο τοῦ ἐξπρεσιονισμού: στό περιοδικό «Ντέρ Στούρμ». Ἀλλά καί στούς δρόμους, τούς πολυτάραχους δρόμους τοῦ Βερολίνου μέ τίς μάχες ἀνάμεσα στούς ἀπεργούς ἐργάτες καί τήν ἀστυνομία μέ τούς ἐπαναστάτες ναῦτες, μέ τήν τραγωδία τοῦ Κάρλ Λίμπκνεχτ καί τῆς Ρόζα Λούξεμπουργκ. Τούς δρόμους πού ἤχοῦν μέσα στίς *Ἀσχημες πεζογραφίες* του.

Ἀφοῦ ἔγινε καλά, ἄφησε μιά καλλιτεχνική ἀτίταση μπούκλα πάνω ἀπό τό χαμένο μάτι καί γύρισε πίσω στή Βουλγαρία. Ἐκεῖ κάνει σχέδια καί καταπιάνεται μέ δίψα νά τά πραγματοποιήσει. Ἡ λογοτεχνία καί ἡ τέχνη ἐπικρατοῦν μέσα του πιά πολύ ἀπό τά κοινωνικά καί πολιτικά προβλήματα χωρίς νά τά παραγκωνίσουν ὁλότελα. Ὁ Γκέο Μίλεφ αἰσθάνεται πώς ἔχει νά ἐπιτελέσει κάτι πέρα γιά πέρα δικό του, κάτι πού ἀφορᾷ ὁλόκληρη τήν ἐθνική μας κουλτούρα. Πρέπει γρήγορα κι ὁλόπλευρα νά διεισδύσει στήν τεράστια, καυτή καί ἀντιφατική κουλτούρα τῆς μεταπολεμικῆς Εὐρώπης, νά τήν ἀναλύσει κριτικά, νά ἀντλήσει, νά ὑπερασπίσει, νά προωθήσει τό ἀληθινό καί νά ἀπορρίψει κατηγορηματικά τό ψεύτικο. Νά γιατί διαρκῶς ἀσθμαίνει, κι ὅταν γράφει κι ὅταν μιλάει κι ὅταν περπατάει, ἀκόμη κι ὅταν κάθεται σ' ἓνα δωμάτιο. Δουλιά, δουλιά, δουλιά!

Καί κάποτε φτάνει στή ζωή τοῦ Γκέο ἐκεῖνο τ' ὀρμητικό πέταγμα πού τό προετοίμαζε μέσα στίς ἀναζητήσεις καί στίς περιπλανήσεις του. Ὁ Γκέο Μίλεφ ρουφᾷ μέ ἀγαλλίαση κάθε εἶδηση γιά τίς νίκες τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Σεπτέμβρη. Τίς μέρες ἐκεῖνες δέν τόν ἀπασχολοῦσαν τά προβλήματα τῆς τέχνης ἀλλά ὁ ἄθλος καί ἡ τύχη τοῦ λαοῦ. Καί ὕστερα — ἡ ἀπόγνωση τοῦ χαλασμοῦ. Αὐτός πού δέν ἔχανε οὔτε δευτερόλεπτο, τώρα δέν μπορεῖ πιά νά δουλέψει. Ἡ λαϊκή τραγωδία ἔχει γίνει δική του προσωπική τραγωδία. Ὁ ποιητής εἶναι πρῶτα-πρῶτα ποιητής στή ζωή, κι ὕστερα στήν ποίηση. Πῶς ἀλλιῶς θ' ἄναβε τή φωτιά στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων ἂν μέσα του δέν εἶχε τό χάρισμα, πού καμιά φορά εἶναι καί κακοτυχία — νά νιώθει τά πάντα πιά βαθιά ἀπό κείνους; Ἐκεῖνες τίς μέρες, λοιπόν, γεννιέται ἡ ἐκρηκτική δύναμη τοῦ ποιήματος *Σεπτέμβρης*.

Λίγους μῆνες ἀργότερα ξεπηδᾷ ἐκείνη ἡ περίφημη «Πλάμακ» («Φλόγα»), τό περιοδικό του (πού διατηρεῖται μέχρι σήμερα — σημ. μεταφρ.), πού εἶχε τό ἀκόλουθο κατηγορηματικό πιστεῦο:

«Τό ξέρουμε ὥστόσο: Πάνω ἀπό τήν Ἐξουσία καί τό Κράτος εἶναι ὁ Λαός. Ὁ Ἱερός Λαός. Δέν μπορούμε νά μείνουμε κωφάλαοι θεατές τῆς λαϊκῆς τραγωδίας. Θά πᾶμε ὅπου εἶναι ὁ λαός. Στό λαό, μπροστά στό λαό».

Θά μπορούσαμε νά προσθέσουμε: «Καί στό θάνατο». Γιατί κι αὐτός πλῆσιαζε. Ἴσως ὁ ποιητής νά μή γνώριζε πότε ἀκριβῶς, ἀλλά δέν μπορεῖ νά

μήν τόν ένιωθε κάπως νά πλησιάζει. Μήπως δέν καταλάβαινε τί τόν περίμενε όταν έγραφε: «Πάνω από τήν πατρική γή πέρασε τυφώνας πού όμοιό του δέν είδαμε ούτε 'μείς ούτε οί πρόγονοί μας. Καί σκίστηκαν οί τεράστιοι γκρεμοί τών Βαλκανίων καί οί περήφανες χαράδρες τών βουνών μας. Αίμα άδελφικό πιτσιλισε τά χόρτα καί τούς θάμνους, μυαλά σπασμένων κρανίων τινάχτηκαν στά ντουβάρια. Βογγητά άνδρών καί αναφιλητά μανάδων ράπισαν τόν ουράνιο θόλο. Οί χιονισμένοι άγροί μαύρισαν από τά τσεμπέρια του πένθους. 'Η φρίκη πού άπλώθηκε πάνω άπ' όλη τή χώρα έχει τά αίτια καί τούς ενόχους της. 'Η πελώρια αυτή φρίκη. Πελώρια, άπίθανη καί τρομαχτική. Πώς δέν τρελλάθηκε άκόμη ούτε ένας από τούς αίτιους;

Στίς 14 Μάη 1925 ό ποιητής κάνει μιά περίλαμπρη άπολογία για τό ποιήμά του όχι σέ λογοτεχνική συζήτηση αλλά μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου. Δηλώνει ότι δέν μπορούσε νά μήν τό γράψει, κι ότι τό ποιήμα αυτό είναι ή προσταγή της συνειδησής του. 'Ολομόναχος, χωρίς συνήγορο, χωρίς μάρτυρα, ό Γκέο Μίλεφ όρθώθηκε μπροστά στους δικαστές καί άρχισε νά μιλά ήσυχα, σάν νά μή βρισκόταν σέ δικαστήριο αλλά σέ κάποια θεατρική σκηνή σάν ν' άνέπτυσε μιά από τίς ύπέροχες θεωρίες του για τήν τέχνη. Μόνο πού τή φορά αυτή ό Γκέοργκ ήταν πιό πειστικός από κάθε άλλη φορά. Είπε ότι ή ιδέα του ποιήματος *Σεπτέμβρης* είναι ή ανθρωπιά, ή άδελφосύνη, ή άγάπη καί ή ειρήνη στη γή καί ότι ή ιδέα αυτή ισχύει για όλο τό δημιουργικό έργο του... 'Ηταν ιδιαίτερα πειστικός όταν τόνισε ότι ή ανθρωπότητα δέ γνώρισε μέχρι τώρα ποιητή πού νά δικάζεται για τήν ποίησή του.

Τό δικαστήριο τόν καταδίκασε σ'ένα χρόνο φυλακή καί 28 χιλιάδες λέβα πρόστιμο. 'Αλλά ή αληθινή καταδίκη ήταν άλλη. Είναι ή πασίγνωστη κλήση στην Κρατική 'Ασφάλεια για πληροφορίες καί τό άγνωστο τέλος του. Κι αυτό τό τέλος του έγινε γνωστό μ'έναν τρόπο πού θυμίζει τίς αρχαίες τραγωδίες ή τίς τραγωδίες του Σαίξπηρ, πού ό Μίλεφ τόσο αγαπούσε: 30 χρόνια μετά τό θάνατό του τό κρανίο του Γκέο μπήκε πάλι στό δικαστήριο, για νά καταγγείλει μέ τό γυάλινο μάτι του, ότι ό ποιητής, στραγγαλισμένος σ'ένα στρατώνα της Σόφιας, ρίχθηκε μαζί μέ άλλους νεκρούς σέ κάποιο λάκκο. «'Εξαιτίας της μακρόχρονης παραμονής των σκελετών στό χώμα καί των μεταβολών πού υπέστησαν, ή ιατροδικαστική άνάκριση αδυνατεί ν'αναγνωρίσει όλους τούς σκελετούς πού βρέθηκαν. 'Αλλά μέ τρόπο αναμφισβήτητο αναγνωρίστηκε τό κρανίο του ποιητή Γκέο Μίλεφ, από τό γυάλινο μάτι του καί από τήν παραμόρφωση του κρανίου, μετά τόν τραυματισμό του στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο καί τίς έγχειρήσεις στίς όποιες ύποβλήθηκε» ('Από τήν ανακοίνωση του 'Ανώτατου Δικαστηρίου της Λαϊκής Δημοκρατίας Βουλγαρίας στίς 30 Σεπτέμβρη 1954).

'Ο Γκέο Μίλεφ ήταν πρίν άπ'όλα μιά μεγάλη προσωπικότητα. Μιά έντονη, όργισμένη, πολύμορφη καί άμιγής προσωπικότητα. Μέ φαρδιές

πλάτες, γεροδεμένος ἂν καί ὄχι ψηλός ἔκανε ἐπιβλητική ἐντύπωση, πού ὀφείλεται κυρίως σ' ἐκεῖνο τό ἀναπάντεχα μοναδικό πρόσωπό του, σέ κείνο τό στόμα μέ τά λεπτά, σφιγμένα χεῖλη, τά λίγο βασανισμένα, πού περιστοιχίζονταν ἀπό δύο βαθιές ρυτίδες, σ' ἐκείνη τήν τονισμένη, λίγο γερτή μύτη καί σ' ἐκεῖνο τό ὀλομόναχο μάτι, τό αὐστηρό, διεισδυτικό, ἐρευνητικό, πού πλάι του ἔπεφτε ἕνας καταρράχτης ἀπό πυκνά μαλλιά, πού ἔκρυβαν τό μισό ἀπ' τό μεγάλο μέτωπό του. Ἡ καλλιτεχνική ἀσυμμετρία στό πρόσωπο αὐτό ταίριαζε κάπως μέ τόν ἐσωτερικό κόσμο τοῦ δημιουργοῦ. Σπάνια ὑπῆρξε στή λογοτεχνία μας, στήν κουλτούρα μας, μιά τόσο διψασμένη, ἀνήσυχη καί ἐκρηκτική προσωπικότητα. Τέτια ἐπαναστατική ψυχή, πού ἀποκαλύπτει μέ πάθος τήν ἀλήθεια καί λαχταρᾷ ἐπαναστατικές συγκρούσεις καί κοινωνικές ἀλλαγές. Ὁ Γκέο Μίλεφ ἦταν πραγματικά ἕνα νέο φαινόμενο στή λογοτεχνία καί στήν τέχνη τῆς Βουλγαρίας. Τό πνεῦμα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ζητοῦσε τήν ἐπαναστατικότητα καί τήν ἰδιοτυπία μέσα στήν τέχνη. Ἡ γαλήνια ἀπεικόνιση ὑποχωροῦσε πιά μπροστά στήν καλπάζουσα κοφτερή ἔκφραση. Καί ὁ Γκέο Μίλεφ ἔσπασε τίς ἀποστεωμένες μορφές στή λογοτεχνία, τή ζωγραφική, τό θέατρο, τίς ἀνακίνησε γιά νά φτάσει ὡς ἕνα πιό ζωντανό, πιό ἀποτελεσματικό στυλ.

Πρόκειται, ναί, γιά ἕνα γνήσιο, πέρα γιά πέρα βουλγαρικό φαινόμενο. Ὡστόσο συνδέθηκε βαθιά μέ τίς λογοτεχνικές διεργασίες τῆς Εὐρώπης. Δέ μιμεῖται τό ξένο, ἀλλά τό ἀφομοιώνει δημιουργικά, τό κάνει δικό του. «Ὡπως ξέρεις, ἐγώ συνηθίζω νά σκέπτομαι μόνο μέ τό δικό μου μυαλό, γιά νά μπορῶ νά ὀνομάζω τίς ἀλήθειες στίς ὁποῖες καταλήγω, δικές μου» (ἀπό γράμμα στόν πατέρα του). Ὁ Σεπτέμβρης τοῦ 1923 ἔλυσε τά προβλήματα τοῦ Γκέο, ἐπικύρωσε τίς ἀνακαλύψεις του. Ἀλλά χωρίς τίς ἀνήσυχες ἀναζητήσεις δέ θά εἶχε αὐτές τίς ἀνακαλύψεις.

Ὁ Γκέο δέν ἀνέχεται τίς μισές ἀλήθειες. Δέ σταματᾷ στή μισή ἐπιτυχία ἀλλά ἐμβαθύνει μέχρι τήν ὀλοκληρωτική κατάκτηση, ἀκόμη κι ὅταν αὐτή ἡ κατάκτηση ἀποτελεῖ συντριβή τῶν χθεσινῶν ἀντιλήψεών του. Κι ἀκόμη, δέ σταματᾷ οὔτε στήν ἐπιτυχία, γιατί τό ξέρει, πῶς ἂν σταματήσει, ἡ ἐπιτυχία θά μετατραπῇ σέ δόγμα.

Ὁ Γκέο Μίλεφ μᾶς κατακτᾷ μέ τήν πλατιά του κουλτούρα, μέ τήν ἀναπτυγμένη του πολυμάθεια, μέ τίς πολύπλευρες ἀπασχολήσεις του. ἤξερε ἀγγλικά, γαλλικά, ρωσικά, γερμανικά, μετέφρασε ἀπό δέκα γλώσσες καί μᾶς κληρονόμησε ἐξαιρετες μεταφράσεις — σέ στίχους καί σέ πεζό λόγο — ἰσαξίες τῶν πρωτοτύπων. Καί πάνω ἀπ' ὅλα ἦταν ποιητής.

Υπάρχουν συγγραφεῖς, καί μάλιστα μέ σημαντικό δημιουργικό ἔργο, πού θά μπορούσαμε νά φανταστοῦμε τή λογοτεχνία μας χωρίς αὐτούς. Ἀλλά ὑπάρχουν κι ἄλλοι, πού ἴσως νά μήν ἔγραψαν πολλά, ἀλλά μέ τήν προσωπικότητα καί τήν ποιότητα τοῦ ἔργου τους παραμένουν ἀμετακίνητοι στή λογοτεχνία μας καί στή συνείδηση τοῦ λαοῦ. Ἡ βουλγαρική ποίηση

είναι αδιανόητη χωρίς τόν Γκέο Μίλεφ, καί ὁ Σεπτέμβρης εἶναι μιά ανεπανάληπτη κορφή, καί γιά τόν ποιητή καί γιά τήν ποιήσή μας.

Εἶναι δύσκολο νά μιλά κάποιος γιά τό ποίημα αὐτό, πού πρέπει ν' ἀκούγεται ὅπως ἀκούγεται ἕνα μουσικό ἔργο. Γιατί ὁ Σεπτέμβρης μᾶς ἐπηρεάζει μέ τέτια δύναμη; Ἐπειδή μᾶς δείχνει μέσα σέ θαρραλέες εἰκόνες μέ σθένος καί μέ φιλοσοφικούς στοχασμούς τήν ἄνοδο καί τήν ἥττα τοῦ λαοῦ σέ μιά μοιραία στιγμή. Ἐπειδή ὁ ποιητής ἀποκαλύπτει μέ ἀπέραντη εἰλικρίνεια τό βαθύ, φλογερό, προσωπικό του ἐνδιαφέρον γιά τήν ἀποθέωση τοῦ λαοῦ καί τήν καταδίκη τῶν δημίων του. Ἐπειδή τό ποίημα ἡχεῖ μέ μοναδικό, στήν ποιήσή μας, δυναμικό ρυθμό, μέ ἀνήσυχη μουσική πολυφωνία, μέ ὀρμητικό παλμό. Γιατί ἀπλούστατα τό ἔγραψε ὁ Γκέο Μίλεφ.

Ἀρκεῖ νά διαβάσει καθένας τούς πρώτους στίχους, γιά νά ριγήσει:

*Γεννᾶ ἡ νύχτα ἀπό μήτρα νεκρή
τό πανάρχαιο μίσος τοῦ δούλου
τήν κατακόκκινή του ὀργή
τή μεγαλόπρεπη*

κι ἐκεῖνο τό σκοτεινό, συννεφιασμένο βουνό μέ τόν πελώριο παπα- Ἀντρέι:

*Πελώριος ὁ παπάς,
σάν τό γρανίτη ἀτάραχος
χωρίς καθόλου λύπη
χωρίς καθόλου μνήμη...
Μεγαλοπρεπής, μοναχικός, ἀνυπέρβλητος...*

Καί ἡ πίστη ἐκείνη στή μελλοντική νίκη, ἕνα χρόνο μόνο μετά τό χαλασμό, τόν πιό ζοφερό χρόνο: Πίστη, πού πηγάζει ὄχι μόνο ἀπό τό τέλος, ἀλλά ἀπ' ὅλη τήν τραγική πνοή τοῦ ποιήματος.

Ὁ Γκέο Μίλεφ ἀπελευθέρωσε τό βουλγάρικο στίχο ἀπό τήν κλασική στιχουργική καί τοῦ προσέδωσε ἀνυποψίαστη δύναμη. Μετά τόν Γκέο, ἦταν πιό εὐκολο νά γράφει κάποιος στίχους. Καί πολύ πιό δύσκολο...

Μακρύς, ἀπέραντος στήν οὐσία, εἶναι ὁ δρόμος πού διάνυσε ὁ Σεπτέμβρης τοῦ Γκέο Μίλεφ, κι ἀνυπολόγιστη εἶναι ἡ ἐπίδρασή του. Ποιός θά μπορούσε νά πεῖ σέ πόσα σπίτια ἀπαγγέλθηκε τό ποίημα προτοῦ φτάσει ὁ ἄλλος, ὁ νικηφόρος γιά τή Βουλγαρία Σεπτέμβρης; Καί σέ πόσες ἐκδρομές; Καί σέ πόσα κελιά φυλακῶν; Καί πόσες φορές στά παρτιζάνικα τμήματα; Ποιός μπορεῖ νά μετρήσει πόσες ἐκδόσεις εἶχε τό ποίημα αὐτό, μιά καί κάθε χειρόγραφη ἀντιγραφή θά πρέπει νά λογαριάζεται σάν ξεχωρή ἐκδοση; Ὑπάρχει ἄραγε τρόπος νά μάθει κανένας πόσοι ἄνθρωποι τό διάβασαν καί τό ἄκουσαν στίς πολυάριθμες γλῶσσες πού μεταφράστηκε;

Τό ποίημα *Σεπτέμβρης* μᾶς δίνει ἄλλη μιὰ ἀπόδειξη, πῶς γιά τόν πραγματικό δημιουργό ἡ ἀθανασία δέν εἶναι ἀφηρημένη ἀλλά γήινη ἔννοια. Ὁ Γκέο Μίλεφ ξεχωρίζει στήν ἱστορία τῆς βουλγαρικῆς λογοτεχνίας καί τέχνης καί ἡ παρουσία του εἶναι ἔντονη στή σύγχρονη ἐποχή μας. Καί εἶμαι βέβαιος πῶς κάτι ἀπ' αὐτόν θά ὑπάρχει καί στή φωνή τοῦ μελλοντικοῦ μεγαλοφυοῦς βούλγαρου ποιητῆ.

Συνήθως λένε ὅτι ὁ Γκέο δέν πρόφτασε νά τελειώσει τό ἔργο του. Εἶναι ἀλήθεια πῶς χάσαμε ἀγνωστες ἀλλά σίγουρες λογοτεχνικές ἀξίες. Ὡστόσο μέ μιὰ ἄλλη ἔννοια, ὁ Μίλεφ ὁλοκλήρωσε τό ἔργο του. Καί τό δηλώνουμε μέ στεντόρια φωνή: Μέ τό ἔργο αὐτό ὁ Γκέο Μίλεφ παραμένει ἓνας ἀπό τοὺς πιό θαρραλέους, πιό πρωτότυπους, πιό δυνατοὺς βούλγαρους ποιητές.

ΒΕΣΕΛΙΝ ΑΝΤΡΕΓΕΦ

ΓΑΛΑΖΙΟ ΠΟΙΗΜΑ

Στόν Γκέο ΜΙΛΕΦ

Είταν ένας άνθρωπος πού αγαπούσε τόν κόσμο
ένας άνθρωπος μονόφθαλμος — όταν κοιτούσε
ή μισή μέρα είταν γαλάζια, ή άλλη μισή μαύρη
ήθελε νάναι όλη ή μέρα γαλάζια
όλος ό κόσμος φωτεινός
όλοι οί άνθρωποι νάχουν ένα γέλιο
νάχουν ένα στρέμμα γαλάζιο μέσα σέ κάθε νύχτα.

"Ενας μονόφθαλμος· δέν ήθελε νά πικράνει τούς φίλους του.
Στήν άδεια κόγχη του φοροῦσε ένα ψεύτικο μάτι
προσεχτικά ζωγραφισμένο, γαλάζιο
γιατί ήθελε όλη ή μέρα νάναι γαλάζια —
γαλάζιο μάτι, στοργικό· στραμμένο στό κενό
πονοῦσε τά κενά χέρια, τά κενά στομάχια
πονοῦσε τό μαῦρο κενό μέσα στά μάτια.
"Ηθελε νάναι όλη ή ζωή γαλάζια. Αυτό τό μάτι
διέκρινε όλο τό γαλάζιο μέσ στή νύχτα.

"Ενας μονόφθαλμος. Είχε ένα όνομα.
Γκέο Μίλεφ τόν έλεγαν. "Εγραφε ποιήματα.
"Εγραψε τό «Σεπτέμβρη». "Ενας μονόφθαλμος.
"Εβλεπε μέ χίλια μάτια τήν άδικία
κάρφωνε σά σπαθί τό άδειο του μάτι στήν άδικία.
"Ηθελε νάναι όλα γαλάζια. Τόν πιάσανε.
Τόν κάψαν ζωντανό. "Ενας άνθρωπος δίκαιος
πού ήθελε νάναι οί ψυχές μας γαλάζιες.

Τόν κάψανε. Τό μάτι του δέν κάηκε.
Απόμεινε σά μιά σταγόνα φῶς γαλάζιο
προστατευμένο μέσα στό καμένο του κρανίο.
Εἶταν ἕνας γαλάζιος ἄνθρωπος σάν τή δικαιοσύνη.
Τώρα μέσ στό Μουσείο τῆς Ἐπανάστασης, αὐτό τό μάτι
φέγγει γαλάζιο σάν ἕνας φανός στήν πόρτα τῆς ἐλευθερίας.
Αὐτό τό μάτι βλέπει καί φωτίζει καί δικάζει
αὐτό τό μάτι προστάζει:
νά φτιάξουμε γαλάζιες τίς ψυχές μας καί τή ζωή μας.

Ἕνας ἄνθρωπος γαλάζιος μέ πολύ κόκκινο αἷμα
μέ κόκκινα ὄνειρα γιά μιá γαλάζια μέρα.
Μέσ στό Μουσείο τῆς Ἐπανάστασης φυλάγεται τό μάτι του
σά σφραγιδόλιθος τοῦ Ἀγώνα. Εἶδα τό μάτι του —
στήν κόρη του εἶτανε ζωγραφισμένη ὅλη ἡ ἱστορία τῆς
ἐπανάστασης
γαλάζιες σκηνές μέ ματωμένα χρόνια,
γαλάζιες σκηνές μέ κόκκινες σημαῖες,
γεκροί πού κουβαλοῦν ψηλά στά χέρια τους μιá γαλάζια μέρα.

Αὐτό τό μάτι δέν κλείνει ποτέ.
Αὐτό τό μάτι ἀγρυπνάει πάνω ἀπ' τή Σόφια.
Αὐτό τό μάτι εἶναι ἕνα ἀστέρι γαλάζιο μέσα σ' ὅλες τίς νύχτες.
Αὐτό τό μάτι βλέπει καί φωτίζει καί δικάζει.
Ὅποιος κοιτάζει αὐτό τό μάτι κερδίζει τά μάτια του.
Ὅποιος κοιτάζει αὐτό τό μάτι βλέπει τόν κόσμο.

Ἕνας μονόφθαλμος εἶταν. Γκέο Μίλεφ τόν ἔλεγαν.
Ἐγραψε τό «Σεπτέμβρη». Τίποτ' ἄλλο δέν ξέρω.
Μιά γαλάζια «καλημέρα» μοῦ εἶπε.
Μιά γαλάζια «καλημέρα» λέω.
Ἕνα γαλάζιο ποίημα γράφω γιά τόν κόσμο. Καλημέρα.

ΣΟΦΙΑ, 27. VI. 58

(Ἀπό τά «Ἐπικαιρικά», σελ. 369-370)

ΣΥΝΘΕΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς
 τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς
 τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς
 τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

Τὸ πᾶν ἔστιν ὡς ἡμεῖς

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

I

Γεννά ή νύχτα από μήτρα νεκρή
τό πανάρχαιο μίσος του δούλου:
τήν πορφυρή του όργή -
τή μεγαλόπρεπη.

Βαθιά μέσ στην καταχνιά καί στό σκοτάδι.

·Από χαράδρες σκοτεινές
- πρίν ακόμα χαράζει
άπ'όλα τά βουνά
τίς έρημιές
τούς πεινασμένους κάμπους
τίς λασπωμένες γειτονιές
από χωριά
καί πόλεις
άπ'τίς αϋλές
άπ'τά χαμόσπιτα καί τίς καλύβες
από τά έργοστάσια, τίς αποθήκες, τούς σταθμούς
τ'άμπάρια
τά τσιφλίκια
τούς νερόμυλους
άπ'τά σιδηρουργεία
τούς ήλεκτροσταθμούς
καί τά έργαστήρια:

μέσ'από δρόμους καί στροφές
πάνω
από γκρεμούς, κορφές κι όροσειρές
από τά σύνορα
τούς λόφους
κι άπ'τίς ανήλιαγες πλαγιές
από κίτρινα δάση φθινοπωρινά
από τά βράχια
από πηγές
κι από θολά νερά

ἀπό λειβάδια
κήπους
καί χωράφια
ἀμπέλια
βοσκοτόπια
ἀπό τ' ἀγκάθια
μέσα, κι ἀπό τίς καμένες καλαμιές
ἀπ' τὰ φαράγγια
κι ἀπό τὰ ἔλη
ρακένδυτοι
γεμάτοι λάσπες
πεινασμένοι
βλοσυροί
λιγνεμένοι ἀπό τό μόχθο τό βαρύ
σκληρόδερμοι ἀπό τή κάψα καί τήν παγωνιά
ἀνάηπροι
καί παραμορφωμένοι
μαλλιαροί
μαῦροι
ξυπόλυτοι
καταξεσχισμένοι
ἐξαθλιωμένοι
ἄγριοι
ὀργισμένοι
λυσσασμένοι

- δίχως λουλούδια
καί τραγούδια
ἢ μουσική καί σάλπιγγες
δίχως κλαρίνα, τύμπανα, λατέρνες
ταμπούρλα καί τρομπόνια καί κορνέτες:

στήν πλάτη τὰ ταγάρια τους λιωμένα
δίχως σπαθιά στά χέρια γυαλισμένα
μά μέ μαγκοῦρες
καί χωριάτικα ραβδιά
κλαριά
βουκέντρες
σκαλιστήρια
δικράνια
καί τσεκούρια
πελέκια
καί δρεπάνια

καί ρόπαλα
- νέοι καί γέροι -
χυμᾶνε ἀπ' ὅλες τίς μεριές
- σάν ἀκυβέρνητο τυφλό κοπάδι
μέ χιλιάδες
ταύρους μανιασμένους
μέ φωνές
καί οὐρλιαχτά
(πίσω τους πετρωμένος ὁ θόλος τῆς νυχτιᾶς)
ὁρμοῦν ἐμπρός
ἄταχτα
ἀκράτητοι
τρομαχτικοί
υπέροχοι:
Εἶναι ὁ ΛΑΟΣ

II

Ξεφτᾶ ἡ νύχτα μέ ἀνταύγειες φωτεινές
στὶς κορυφές.

Τά ἡλιοτρόπια

ἐρωτοτροποῦν μέ τόν ἥλιο!

Ξύπνησε ἀπ'τὴ νάρκη της

ἡ αὐγή

μέ τὴ βροντὴ τῶν πολυβόλων

- χτύπο τό χτύπο -

σφύριζαν

τρελά

τά μολυβένια βόλια.

Κανόνια

λές ἐλεφάντων ποδοβολητά

βοοῦσαν...

Ρίγος καὶ τρόμος.

Τά ἡλιοτρόπια πέσαν στό χῶμα.

III

Φωνή λαού:

Φωνή θεοῦ.

Μέ χίλιες σπάθες
μαχαιρωμένος
λαός -
ναρκωμένος
γονατισμένος
κι ἀπό ζητιάνο πιό ταπεινωμένος
λαός πού ἀπόμεινε
δίχως λογικό
καί δίχως νεῦρα -
νά, ξεσηκώθηκε
ἀπό τό ταραγμένο σκοτάδι
τοῦ βίου του
καί μέ τό αἷμα του ἔγραψε:

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Π ρ ὠ τ ο κ ε φ ἄ λ α ι ο :

Σεπτέμβρης

- Φωνή λαοῦ -

- Φωνή θεοῦ -

ὦ, θε μου!

Τό ἔργο βόηθησε τό ἅγιο
τῶν μαύρων μας χοντρῶν χεριῶν
καί χάρισε κουράγιο
στήν τρομαγμένη μας καρδιά:
δέ θές ἐσύ δοῦλο κανένα
καί νά, λοιπόν - στά μνήματά μας ὀρκιζόμαστε
πώς θ' ἀναστήσουμε ξανά
κι ἐλεύθερο ξανά θά κάνουμε τόν ἄνθρωπο
στόν κόσμο ἐτοῦτο.
Μπροστά μας περιμένει ὁ χάρος -

καί τί μ' αὐτό;

πιό πέρα, ἐκεῖ
ἡ Χαναάν ἀνθεῖ
γῆ τῆς ἐπαγγελίας
γιά μᾶς -
ἀτέλειωτη ἄνοιξη τοῦ ρεμβασμοῦ μας.
Πιστεύουμε! Γνωρίζουμε! Τό θέλουμε!
Ὁ θεός μαζί μας.

IV

Σεπτέμβρη! Σεπτέμβρη
 Ω μήνα του αίματος
 τῆς ἀνάτασης μήνα
 μήνα τοῦ χαλασμοῦ!
 Τό Μαγκλὶς ἦταν πρῶτο
 Στάρα
 καὶ } — Ζαγόρα
 Νόβα }

Τσιρπάν
 Λόμ
 Φερδινάντ
 Μπερκόβιτσα
 Σαραμπέι
 Μέτσκοβετς
 (μέ τόν παπα-Ἀντρέι)
 - σέ πόλεις καὶ χωριά

V

Ο λαός σηκώθηκε

- στά χέρια του

σφυριά

όλος καπνούς, σκουριά και στάχτες

- στους κάμπους με δρεπάνια

μουσκίδι από την πάχνη κι από την παγωνιά:

του μαύρου μόχθου ή γενιά

μέ την ατέλειωτη ύπομονή —

(δέν ήταν διάνοιες

ταλέντα

παπάδες

ρήτορες

διαφωτιστές

βιομήχανοι

πυλότοι

δάσκαλοι

και συγγραφείς

μηδέ αξιωματικοί

ταβερνιάρειοι

και μουσικοί

ούτε συνταγματάρχες μαύροι)

μονάχα χωρικοί

εργάτες

χοντροκομμένοι

κολίγοι

αξεστοι

αλήτες

βόδια

μουλάρια κοπάδι

μυριάδες

ή μάζα

ο λαός:

Ίδανικά είχαν χιλιάδες

- Ίδανικό για του λαού την προκοπή.

Χίλιες είχαν λαχτάρες

για μία ζωή αστραφτερή.

Χιλιάδες άγριες καρδιές

- και φλόγα σε καθεμία καρδιά

μαῦρες γροθιές χιλιάδες
- στοῦ ὀρίζοντα τό κόκκινο ζωνάρι

σημαῖες
κόκκινες
σημαῖες
ἀπλωμένες

πάνω

καί πέρα

πάνω ἀπ' ὅλη τή χώρα τή ριγούσα καί τή συγχισμένη
τῆς θύελλας ὀργισμένος καρπός:

Χιλιάδες

ἡ μάζα -

ὁ λαός.

VI

*Αστραψε

πάνω από τά προγονικά βουνά

πού στρέψανε τόν ὀμφαλό

ὀλόισια στὸν οὐρανό

καί στὸν αἰώνιο ἥλιο

ἀστραπή

κεραυνός

χτύπησε

ὀλόισια στήν καρδιά

τῇ θεόρατῃ

ἐκατόχρονη

βαλανιδιά.

Λόφο μετά τό λόφο

ὁ ἦχος ἔστειλε μακριά

τῇ φτεροπόδαρῇ του ἡχώ

ἀπό τά βράχια πέρα

πρός τίς ἀπότομες πλαγιές

στίς πέτρινες χοάνες

- πού στρῶμα εἶναι φλεγόμενο

ὅπου κουβαριασμένα

φίδια κι ὀχιές κοιμοῦνται

καί σέ σπηλιές πού κατοικοῦν

δράκοι καί δράκαινες

καί σέ κουφάλες ὅπου μάγισσες φωλιάζουν

- κι ἔσμιξε ὁ ἦχος ὁ βραχνός

μέ τήν ἡχώ τῇ μακρινῇ

βροντές καί βρυχηθμοί

καταρραχτῶν

χειμάρρων

ποταμῶν

ἀγριεμένων

πού ρίχνονται στήν ἄβυσσο

μέ πάταγο.

VII

Ἡ τραγωδία ἀρχίζει!

VIII

Διπλώθηκαν οί πρώτοι
μές στά αίματα.
Ἀντάρτικη ὁρμή
σέ λάβωσαν οί σφαῖρες.
Ρίγησαν οί σημαῖες
οἱ τρυπημένες.
Βροντοκοπάει τό βουνό.
Καί πάνω ἐκεῖ
οἱ λόφοι οἱ μακρινοί κι οἱ κοντινοί
σκούρηναν φορτωμένοι
κοπάδια ἀνθρώπινα
- χυμήξαν
μαῦρες φάλαγγες
οἱ μισθοφόροι
ὁ τακτικός στρατός
κι ἡ λυσσασμένη χωροφυλακή.
Ὅλοι τους ἓνα ξέρουν:
Πώς «κινδυνεύει
ἡ πατρίς».

Θαυμάσια:

Μά - τί νά εἶναι ἀλήθεια ἡ πατρίς; -

Καί λυσσασμένα γαύγιζαν
τά πολυβόλα...

Διπλώθηκαν οἱ πρώτοι
μές στά αίματα.
Πέρα στίς μακρινές
κορφές
τό πυροβολικό βρυχᾶται.
Σείστηκαν
πόλεις
καί χωριά.
Νεκρά κορμιά
κουφάρια ματωμένα
στρώσανε
τίς βουνοπλαγιές
τούς δρόμους
τίς χαράδρες.
Τό ἵππικό μέ τά γυμνά

σπαθιά κυνηγᾷ
τούς ήττημένους χωρικούς
πού σκόρπισαν τριγύρω ὅλο φρίκη
- λαβωμένοι, μισοπεθαμένοι
ἀπό τὰ βλήματα κι ἀπό τίς βόμβες -
Τούς πρόφταιναν οἱ καβαλάρηδες στά σπίτια
καί μέσα ἐκεῖ τούς σφάζανε
μέ ξίφη πού στάζαν αἷμα
στό χαγιάτι ἀπό κάτω
ἀνάμεσα στίς στριγγιές
ἐντρομων γριῶν γιαγιάδων
παιδιῶν καί μανάδων.

IX

• Ο στρατός προχωρούσε.

Τό βόλια σφυριχτός
ἐφιάλτης πού λύγιζε
καί τούς πιό θαρραλέους:
Χέρια γυμνά ὑψωμένα
μ' ἀπόγνωση στόν οὐρανό.

• Ἀδοξη φρίκη
πετρώνει στά πρόσωπα.

• Ἀδάκρυτα μάτια

«Ὁ σῶζων
ἐαυτόν
σωθήτω».

• Ἀπό τά μονοπάτια
χυμᾶνε
λόχος μετά τό λόχο

- τό πεζικό

τό ἵππικό

τό πυροβολικό.

Σάλπισμα ἐφόδου

ἤχεϊ.

Πανικός

- ψηλά

πάνω ἀπ' τίς κομματιασμένες

κόκκινες σημαῖες -

ἐφιάλτης ἀπό φλόγες πορφυρές ἀνεμίζει.

• Ἐκεῖ

μέσα σέ ὅλη τήν ταραχή

μοναχός

σάν τρελλός

ὁ μυθικός

παπά

• Ἀντρεί

μέ τό κανόνι του τό θρυλικό

σαρώνει

βλήμα τό βλήμα...

Τήν ὥρα τή στερνή

«Θάνατος στό Σατανά»

φωνάζει, καί

τρομερός, μεγαλοπρεπής
γυρίζει τό κανόνι
κατά πίσω καί
τήν ὕστατη
κανονιά καρφώνει
ὀλόισια

- στό ναό τοῦ θεοῦ
ὅπου λειτουργοῦσε καί κανοναρχοῦσε...

"Υστερα παραδόθηκε.

« Ὁ κόκκινος παπᾶς νά κρεμαστεῖ!
δίχως σταυρό καί δίχως μνήμα».

Στοῦ τηλεγράφου τό κοντάρι στάθηκε.
Κοντά του ὁ δήμιος.

Ὁ λοχαγός.

"Ετοιμο
τό σκοινί.

Μαύρισε
ὀργισμένο τό βουνό.

Ὁ οὐρανός
σκληρός.

Πελώριος ὁ παπᾶς, στητός

σάν τό γρανίτη ἀτάραχος

χωρίς καθόλου λύπη

χωρίς καθόλου μνήμη

- μέ τό σταυρό, στό στῆθος, τοῦ Χριστοῦ

καί στά βουνά τό βλέμμα καρφωμένο -

μακριά

θαρρεῖς στό μέλλον....

- Μέ δέος τά μάτια κατεβάζετε

μπροστά στό θάνατο πού πλησιάζει,

δήμιοι! - κραυγάζει

ἔ, τί σημαίνει

ὁ θάνατος ἐνός;

Ἀμήν!

Κι ἔφτυσε

μέ θυμό.

Γρήγορα πέρασε μονάχος

γύρω ἀπ' τό λαιμό του τό σκοινί

καί

δίχως καν νά ρίξει μιά ματιά στόν ουρανό
- κρεμάστηκε -
ή γλώσσα μέσ στά δόντια του σφιγμένη:

Μεγαλοπρεπής
μοναχικός
άνυπέρβλητος.

X

Πέταξε
τό φθινόπωρο
ἄγρια σκισμένο
σ' ανέμους μέσα, σέ οὐρλιαχτά, σέ σκοτεινιά.
Θύελλα ξέσπασε
πάνω ἀπ' τὰ κατάμαυρα βουνά
- σκότος καί λάμψη
καί σμήνη τὰ κοράκια κράζουν.

Ἰδρώτας ματωμένος
στή ράχη κύλησε τῆς γῆς.
Ἀνατριχιάζοντας, ἀπό τή φρίκη
σκύβει νά φυλαχτεῖ τό κάθε σπίτι
Χαλασμός!
Καταποντισμός!
ξέσκισε τόν οὐράνιο θόλο.

XI

Καί τότε γίνηκε

τό φοβερότερο.

Σάν λυσσασμένη χτύπησε

τῆς ἀγωνίας ἡ καμπάνα τῆς ψυχῆς

- χτυπάει, κρούει, ἀντιλαλεῖ...

Ἔπεσε τόσο χαμηλά ἡ νύχτα -

ἀνέλπιδά κι ἀσφυκτικά κλεισμένη

ἀπ' ὅλες τῆς πλευρῆς.

Ὁ θάνατος

- παραφυλάει ματοβαμμένη μάγισσα

κρυμμένη μέσ στίς σκοτεινές γωνιές

στριγγλίζει

ξεδιπλώνεται

μέσα στή νύχτα πέρα ὡς πέρα:

Μέ τά σκελετωμένα της τά χέρια

- μακριά κι ἀτέρμονα -

πιάνει καί σφίγγει

πίσω ἀπό κάθε τοῖχο

καί μιὰ καρδιά πού τρέμει ἀπό τό φόβο.

ὦ, νύχτα μυστικῶν ἀνώνυμων

- κρυφῶν καί φανερῶν:

Ξανά οἱ πλατεῖες στά κόκκινα βαμμένες.

Ρόγχος θανάτου ἀπό λαρύγγια ἀκούγεται

κι ἀπ' ἀλυσίδων κροταλίσματα.

Κατάμεστες οἱ φυλακές.

Στίς αὐλές

τῶν στρατοπέδων καί τῶν φυλακῶν

ὁμοβροντίες διαταγμένες.

Οἱ πόρτες σφαλισμένες.

Χτυπᾶνε σκοτεινοί μουσαφιρέοι.

Μέ τ' ὄπλο στό χέρι, ὁ γιός

ξαπλωμένος στ' ἀνώφλι, νεκρός.

Κρεμασμένος ὁ κύρης.

Ἡ ἀδελφή βιασμένη.

Ἀπ' τά χωριά τους φερμένοι ἀγρότες

καί πίσω - στρατιῶτες.

Συνοδεία θλιβερή.

Πρός ἐκτέλεση:

Διαταγή: "Αλτ!

«Πύρ» -

Ντουφεκιές ήχοῦν

Κού

Κούξ

Κλάν

«Πύρ!»

- 'Ομοβροντία

Δέκα κορμιά

ἀπό τήν ὄχθη

πέφτουν βαριά

στά λασπονέρια τῆς Μαρίτσας τά θολά

τά παρασύρει ματωμένα

τό πατρικό ποτάμι λυπημένο.

Οἱ δρόμοι ἔρημοι κι ἀπόμακρα

ὀρχήστρα στρατιωτική

οὐρλιάζει μέ μανία

«Κυλᾶ ἡ Μαρίτσα»

Ματοβαμμένη...

Στά καταπατημένα

χέρσα χωράφια

ἀνάμεσα στίς ἀγκαθιές καί στά ψηλά χορτάρια

σωροί κεφάλια κόκκινα

πρόσωπα παραμορφωμένα ἀπ' τῖς πληγές.

* Απλώσαν τῖς φτεροῦγες τους τῖς μαῦρες οἱ κρεμάλες

(φαντάσματα μέσα στήν πεθαμένη καταχνιά)

* Αντιλαλεῖ ἀσίγαστα τοῦ πελεκιοῦ τό φοβερό ἐμβατήριο

καθώς κτυπᾷ στό κόκαλο. Χωριά πυρπολημένα

φεγγοβολοῦνε στόν ὀρίζοντα πέρα μακριά.

Αὐλάκια τό αἶμα κύλησε.

Φωτιές

μέ γλῶσσες ἐγλυψαν ἱερόσυλες

τό ἅγιο βάθρο

τοῦ θρόνου

τοῦ θεοῦ.

Τσίκνα ἀπό σάρκα ἀνθρώπινη μυρίζει.

Ψηλά στούς οὐρανοῦς γεμάτοι δέος

κραυγάζουν οἱ μακάριοι

κάτοικοι τοῦ λαμπροῦ παράδεισου

- 'Ωσανά ἐν τοῖς ὑψίστοις -

Τέλος.

Σταμάτησε ὁ τυφώνας.

Ἡ ἀντάρα

κόπασε πιά

εἰρήνην

κι ἡσυχία

ἀπλώθηκε

σ' ὅλην

τὴ χώρα.

Αἱματηρή γιὰ τοὺς θεοὺς θυσία.

XII

Μούσα, τραγούδα τό θυμό τοῦ ξακουστοῦ Ἀχιλλέα.
Ὁ Ἀχιλλέας ἡ ὤμῃ δύναμη ἦταν
Δαίμονας τοῦ πολέμου.
Ὁ Ἀχιλλέας ἔμπειρος ἦτανε στρατηγός
τῆς Α.Μ. τοῦ βασιλιᾶ Ἀγαμέμνονα.
Ἡρώας ἦταν ὁ Ἀχιλλέας
μέ ἀναρίθμητους
σταυρούς, παράσημα, μετάλλια...
Στυλοβάτης
τοῦ νόμου καί τῆς τάξης
στή χώρα...

Μά τώρα
ἐμεῖς πιά δέν πιστεύουμε στούς ἥρωες
- οὔτε σέ ξένους οὔτε σέ δικούς.

Ἡ Τροία πυρπολήθηκε κι ἰσοπεδώθη.
Χάθηκε ὁ Πρίαμος καί ἡ Ἑκάβη
Θρίαμβος γιά τόν Ἀχιλλέα...
- Γι'αὐτό Ἑκάβη τί θά πεῖ; -
Ὡμή καί ἄγρια ἔχει τήν ψυχή
καί δέν ἀκούει
τό θρῆνο τῆς ἱερῆς μητέρας, πού ἀπολιθώθηκε
σ' ἀνώνυμα ματοβαμμένα μνήματα ἐπάνω
μνήματα πού ξεφύτρωσαν ἔτσι στά ξαφνικά
- τόσα πολλά -
πού δέ μετριοῦνται.
- Γι'αὐτό Ἑκάβη τί θά πεῖ; -
Ἡρώας ἦταν ὁ Ἀχιλλέας.
Ὁ Ἀχιλλέας ἦταν τρανός.

Μάστιγα, πού στείλε ὁ θεός.

Μά κάποια μέρα ὁ Ἀχιλλέας θά χαθεῖ - μέσα στ' ἀνάθεμα καί σπῆν
ὀργή.

— Ναί χάθηκε στ' ἀλήθεια

σ' ἐπαίσχυντο βυθίστηκε ξευτελισμό:

Ἐκδίκηση ἀντάξια στό φονιά.

Ὁ Ἀγαμέμνωνας τήν Ἰφιγένεια σκότωσε

- καί χάθηκε:

Ἡ Κλυταιμνήστρα σκότωσε τόν Ἀγαμέμνονα

- καί χάθηκε

Ὁ Ὀρέστης μέ τήν Ἥλέκτρα σκότωσε τήν Κλυταιμνήστρα

- καί χάθηκε.

Μονάχη μένει

- καί θά παραμένει

στούς αἰῶνες -

ἡ μάντισσα Κασσάνδρα:

πού προμηνάει ἐκδίκηση

- κ ι ο ί π ρ ο φ η τ ε ῖ ε ς τ η ς ζ ο ὦ ν ε.

Παντοτινό καπρίτσιο, διασκέδαση, παιχνίδι

τῶν ὀλύμπιων θεῶν.

Αἰῶνια ἄνθιση τῆς θείας τους βουλιμίας.

Ὁ κάθε θάνατος εἶναι γι' αὐτούς ψυχαγωγία

τά βογγητά γι' αὐτούς - ἄθῶα ἄστεϊα.

Ἀστεῖα ὁ θάνατος, τά αἵματα, τά φονικά!

Μά ὥς πότε πιά, ὥς πότε πιά

Παντοκράτορα Δία

Γιούπιτερ

Ἀχουραμάντζα

Ἴντρα

Τότ

Ρά

Ἰεχωβά

Σαβαώθ

- ἅ π ἄ ν τ ἃ!

Μέσ' ἀπό τούς καπνοὺς τῶν πυρκαγιῶν

ὀρμάει ραπίζοντας τ' αὐτιά μας

τῶν σκοτωμένων ἡ κραυγή

καί τό οὐρλιαχτό

ἀμέτρητων μαρτύρων

πάνω ἀπ' τίς ἀνθρακίες καμένων ξύλων

- Π ο ι ὅ ς

π ρ ὀ δ ο σ ε τ ῆ ν π ί σ τ η μ ἄ ς; -

Ἀπάντα!

Γιατί σωπαίνεις;

Μή καί δέν ξέρεις;

- Ξέρουμε μείς
Νά, δές μας
μ' ένα πήδημα
τόν οὐρανό ἀγγίζουμε:

ΚΑΤΩ Ο ΘΕΟΣ!

- ρίχνουμε βόμβα στήν καρδιά σου
καί κατακτοῦμε ξαφνικά τόν οὐρανό.

ΚΑΤΩ Ο ΘΕΟΣ!

κι ἀπό τό θρόνο σου
κάτω σέ ρίχνουμε νεκρό
στῶν οἰκουμενικῶν γκρεμῶν τά βάθη
τῶν ἀναστρω
τῶν ἀτσαλένιων.

ΚΑΤΩ Ο ΘΕΟΣ!

Σέ οὐράνια γεφύρια
μέ λοστούς καί σκοιινιά
τό μακάριο παράδεισο
ἐδῶ κάτω θά φέρουμε
ἐάτω στήν πικραμένη
τήν καταματωμένη
γῆινη σφαίρα μας.
Ὅσα οἱ ποιητές
κι οἱ φιλόσοφοι γράψανε -
θά βγοῦν ἀλήθεια!
- Δίχως θεό! Δίχως ἀφέντη!
Μάη θά κάνουμε τό Σεπτέμβρη.
Τοῦ ἀνθρώπου ἡ ζωή
αἰώνια ἀνάταση θά' ναι
- Ψηλά ὅλο καί πιό ψηλά!
Π α ρ ά δ ε ι σ ο ς θ ά γ ί ν ε ι ἡ γ γ ῆ.
Θά γίνει!

ΚΟΛΑΣΗ

(ἀρχή τοῦ ποιήματος)

I

«Ἐδῶ ἀφῆστε κάθε ἐλπίδα»
ἔγραψε κάποτε τοῦ Ντάντε ἡ πένα
στῆς κόλασης τὴν πόρτα.

Ὁ Ντάντε ἦταν *andante*:
σοφὸ προφητικὸ ἐκλῳθε νῆμα
καὶ τό περνοῦσε γύρω ἀπ' τὴν ἀρχαία ἱστορία κι ἀπ' τὴ νέα
Ὁ Ντάντε ἦταν *andante*:
Ρίγος καὶ τρόμος δίχως ἐλπίδα.

Ἐμεῖς εἴμαστε *presto*.
Καλπασμός.
Τό δεύτερο ἄλμα μας
προλαβαίνει τό πρῶτο
(Μοχθηρό
σάλτο μορτάλε
πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν
πού διαποτίζουν
δίχως ἔλεος
μέ φαρμάκι
ψυχὴ καὶ σάρκα).

Ἐμεῖς γεννιόμαστε μέσα στὴν Κόλαση
- τέλειωσε -
Ναί, κεῖ μέσα.
Δέν ἔχουμ' ἔρθει ἐμεῖς ἀπ' ἄλλοῦ
ὅπως ὁ Ντάντε, ἀπὸ κάποιο ὄνειρο
ἢ ζωὴ μας ὅλη κυλάει
ἐκεῖ.
Στὴ φωτιά μέσα καὶ στὴ λάβα.

Ἐννέα σπεῖρες
- κύκλος μετὰ τὸν κύκλο -

έννέα κύκλοι
από όδύνη
από αδιέξοδο
κι απελπισία
- κάθε μέρα
αδιάκοπα στροβιλίζονται
έννιά καί πάλι έννιά φορές:
κι έμεις
Πετᾶμε παραζαλισμένοι
- βέλη απ'τό τόξο του θεού -
έκει πού γεννηθήκαμε,
στην κόλαση.

· Η πένα μου τρέμει
στενάζει
καί ξεθωριάζει
από άνημπόρια έμπρός στην παντοδύναμη της κόλασης τή φρίκη
πού πρέπει σήμερα νά περιγράψω
βοήθεια! ·
· Οδηγέ μου
Βιργίλιε.

II

(Μά ο Βιργίλιος από καιρό δέν ανασαίνει
Καγχάζει ο Βιργίλιος
μέ κούφια τά σαγόνια τοῦ κλασικοῦ κρανίου του
γέρος χιλίων χρόνων).
Ρίξε, ψυχή μου,
μές στό σακίδιό σου τό ξερό ψωμί
καί -
δίχως τρίστιχα παρηγοριᾶς -
κίνησε μόνη,
μέσα στῆς κόλασης τούς κύκλους - στή φωτιά
καί στό σκοτάδι:
Οὐαί!
Ἀπάτη
ὁ Βιργίλιος.

III

Οί μαῦρες δυνάμεις
οἱ ὑποχθόνιες δυνάμεις
εἶναι κεῖ:

Ἐξουσία κι ἀρχή.

Οἱ σωστές δυνάμεις
οἱ γήινες δυνάμεις
εἶναι στή φωτιά μέσα:
Στό βάραθρο βαθιά.

Κατάρες κι ἀναφιλητά
μά σπινθηρίζει μέσα στήν ὁδύνη
ἡ δίκαιη πίστη μας γιά τήν εἰρήνη.
Τρίξιμο τῶν δοντιῶν
πένθη καί βόγγοι
καί προσδοκία ἀέναη.

ᾠ!

Ἀμαρτωλούς δέν ἔχει
στήν κόλαση.

Ἐκεῖ ὑποφέρουν

οἱ πανδίκαιοι μονάχα.

Δυναστείας ὀλέθριας τά θύματα

σφιγμένα σέ ἀγκάλιασμα φρίκης χιλιοχέρας
ἀπό τήν πείνα κι ἀπό τό νόμο.

Τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀτέλειωτος γόος

μέσα σ' ἔλη πού βράζουν

ἀπό πίσσα κι ἐχθρότητα

- μέσα στήν πυρακτωμένη τῆς συμφορᾶς χοάνη.

Ἡ Κόλαση εἶναι μονάχα γιά μᾶς.
Κύκλος μετά τόν κύκλο.

- Ἐννέα -

περιστρέφονται

Presto σέ κίνηση ἐλικοειδή

Ἡ κόλαση εἶναι μονάχα γιά μᾶς.

Καί μάταια

μέ κράξεις, ἄσε με, στρόβιλε

Ἡ κ ό λ α σ η ε ί ν α ι μ ο ν ά χ α γ ι á μ α ς .

Τήν καρδιά σου σφίξε

κι όρίστε

γκρεμίσου

- μέ όρμη

- γραμμή

στό γκρεμό

γκρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

ρ

- σ τ -

πλάτς!

Κύκλος πρώτος.

Ματωμένα

τά πόδια μας

ξυπόλητα

- πληγωμένα

- πετρωμένα

στόν άγριο πάγο μέσα

- για δές μας, ποιητή!

Παγερές

μυτερές

μοχθηρές

βελόνες

- σκληρού πάγου

τό κάθε λεπτό

μᾶς άγγυλώνουν τά μάτια

μιά στιγμή παγερή

μιά στιγμή καυτερή:

- και δέ βλέπουμε οὔτε

μπροστά

- οὔτε

πίσω μας

- για δές μας, ποιητή!

Θεέ μου, έσύ!

Ο ήλιος του χειμώνα

- δήμιος πού χαμογελά

πού άσταμάτητα πάσχει

άπό άγρύπνια καυτή -

μᾶς γδέρνει

τό δέρμα

- για δές μας, ποιητή

- 'Αδέρφι!

"Αδεια ή κοιλιά μας

- τεντωμένο τομάρι ταμπούρλου παλιού.

ταμπούρλο μετά άπό άνώνυμη μάχη.

Ταμπούρλα χτυπάτε

μέ υπόκωφο

κρότο

μέ άγρια άπειλή

καί μ' όργή

Πείνα!

Πείνα!
Πείνα!

Πείνα!

πού δέν περιμέναμε

Πείνα!

πού δέν κλάψαμε

Πείνα

ή δική μας ή μοίρα

Πείνα!
Πείνα!
Πείνα!

Μπροστά μας ή λεωφόρος
κι ή πόλη όλόκληρη
- ό πλούτος πλάι στήν άκολασία -
θορυβοῦνε
νυμφίδια ήμίγυμνα
κορδωτοί
λόρδοι
χορτάτοι
τραπεζίτες
άξιωματοῦχοι
προύχοντες
καί κτήνη λογῆς λογῆς.
- "Ω!

«Κυρίες
καί κύριοι -
έκλιπαροῦμε
κορδόνια γιά ὑποδήματα
βερνίκι
σπίρτα».

- 'Εμεῖς στημένοι μπροστά τους γραμμή
τιμητική φρουρά θλιβερή
στό θόρυβο μέσα
τῆς μεγαλούπολης
- krbi et orbi -
έμπρός σέ ὅλο τόν κόσμο
καί στή μεγάλη πόλη έμπρός:

Πείνα!
Πείνα!
Πείνα!

Πίσω μας φεύγουν
ἀτέλειωτη οὐρά
αὐτοκίνητα
μ' ἑκατό ἵππων δύναμη
μοτοσυκλῆτες
τρίκυκλα
δίκυκλα
ἄμαξες
καί μέσα καμαρώνουν
ἀλαζόνες, θρασεῖς
ἐκεῖνοι πού
μᾶς ξέρουν καλά
καί μᾶς ἀναγνωρίζουν
καί δέ μᾶς λησμονοῦν.

(ἐμᾶς
τά τιποτένια ἀνθρωπάρια
ἀδύναμα ἀπομεινάρια
- κόκαλο καί πετσί -

σέ ὅλη τήν πόλη τιμητική φρουρά θλιβερή).

Πάνωθέ μας
ἀτέλειωτοι
ὄροφοι λαμπεροί
μπαλκόνια μᾶς χειροκροτοῦν
χρυσές τράπεζες κουδουνίζουν
ψέλνουν
πεινασμένοι
ναοί
τό πρωί
καί στήν πλατιά λεωφόρο
χασμουριοῦνται
ὀλοπόρφυροι
φοῦρνοι
χορτάτοι -
μέ τοῦ ψωμιοῦ τήν εὐωδιά
μᾶς τυλίγουν οἱ κάμποι
ὅλης τῆς γῆς.

Καί χαμηλά
κάτω ἀπ' τό βαρύ πέπλο τῆς ὁμίχλης
θολός κυλάει ὁ Τάμεσης
πού φτάνει ἀπό μακριά

καί στά νερά του κουβαλᾷ
ἀπ' ὅλες τίς στεριές κι ἀπό τίς θάλασσες
τῆς γῆς τή λάσπη
— τῆς οἰκουμένης σέρνει τήν ἀθλιότητα τή μαύρη
Ἰταλούς καί Γερμανούς
Τσέχους καί Πολωνούς
Μογγόλους καί Νέγρους
ὅλες τίς φυλές
τά ἔθνη τοὺς λαούς -

ἀγύρτες, περιπλανημένους
κουρελῆδες
χλομούς
φαγωμένους
ἀπό τήν πείνα
φερμένους στή μεγάλη πόλη ἐδῶ κάτω
τό λοῦμπεν προλεταριάτο
παλιατσαρίες καί σκόνη.

Ὁ λ ο ι ο ἰ δ ρ ό μ ο ι ό δ η γ ο ὦ ν σ τ ῆ Ρ ώ μ η .

Χρυσές τράπεζες κουδουνίζουν
καί πάνωθ' ἐμᾶς
ψέλνουν
πεινασμένοι ναοί
τό πρωί.
Χασμουριοῦνται
ὀλοπόρφυροι
φοῦρνοι
χορτάτοι
μέ τοῦ ψωμοῦ τους τήν εὐωδιά
μᾶς τυλίγουν οἱ κάμποι
ὅλης τῆς γῆς.

Ζ ή τ ω ή μ ε γ ά λ η μ α ς π ε ί ν α !

(ἔπονται ἄλλοι ὀκτώ κύκλοι ἀπό βάσανα - ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα καί ὀκτώ ἐπαίσχυντα ἐγκλήματα τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἡ Κόλαση εἶναι τό πρῶτο μέρος τῆς τριλογίας *Θεία Κωμωδία: Κόλαση - Καθατήριο - Παράδεισος*).

(1922)

ΜΕΡΑ ΟΡΓΗΣ

PRESTO I

Φύγε, φύγε
μέ καλπασμό
μή ρωτᾷς
Σύ ὁ ἴδιος εἶσαι τό ἰδανικό!
Τῆς ζωῆς τό πελώριο κανόνι
μ' ἐκτοξεύει ἐμένα
ὀλόισια στ' ἄστρα.

Τρέξε καί φύγε
μπρούμυτα πέσε
στάσου ὀρθός
πέσε καί πάλι
ὄρμησε
θαρρετά
ἀποφασιστικά
ὀρμητικά
ἀκράτητα ἐμπρός
- χωρίς τάξη, χωρίς προσταγή -
ἐμπρός.
Ἔργα! Ἔργα!
Νά ἡ ἐκκλησή μας.
Ἀνεξάρτητα ἀπ' ὅλα
ἀπό ἔχθρα ἢ ἀγάπη
ἀνεξάρτητα ἀπό ἀστέρια
μετεωρήτες
κομήτες
- ἐμπρός
δίχως κούραση
δίχως ὕπνο
ἔξω
ἀπό τίς φυλακές
ἔξω ἀπ' τίς πόλεις
μέ φυγόκεντρη δύναμη
πέτα.

PRESTO II

· Αδέλφια
Σύντροφοι
· Εργάτες
Μικροϊδιοκτήτες
Πολίτες
· Αγρότες -
 έσείς, νέοι
 καί γέροι
 πού πάντα
 σάν ζῶα
 γεννιόσασταν
 καί σκοτωνόσασταν
άνώφελο πιά νά καρτερούμε
ἄς σηκωθούμε
- εμπρός -
προχωρούμε!

Μέσ' από τούς καπνούς
μαυρισμένοι, ἀκάθαρτοι, λασπωμένοι
χωρίς τάξη, χωρίς προσταγή
λές καί τινάχτηκε από τή γῆ
 μέ ὀρμή
 ἕνας κρατήρας
 · Αδέλφια!

Τώρα εἶναι ἡ ἔσχατη ὥρα
· Ἡ ἔσχατη μέρα εἶναι τώρα
100 χρόνια πρίν
ὁ Καμίλ Ντεμουλέν
μέ φωνή φλογερή
πειστικά εἶπε λόγια
δείχνοντας
τήν πελώρια Βαστίλη.
Εἶναι ἡ ἔσχατη ὥρα
ὁ καθένας μας τώρα
πρέπει νά ἐκτιναχτεῖ
καί μέ τελευταία προσπάθεια
στά πόδια του νά σταθεῖ.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΜΟΥ

«Τό κεφάλι μου - ματωμένο φανάρι μέ σπασμένο γυαλί»
Σάσια Τσιέρι

Τό κεφάλι μου -

ματωμένο φανάρι μέ σπασμένο γυαλί
χαμένο στόν άνεμο, τήν όμίχλη καί τή βροχή
τοῦ κάμπου τῆς νύχτας.

Πεθαίνω στό ὕψωμα 506

καί ἀνασταίνομαι στό Βερολίνο καί στό Παρίσι.

Δέν ὑπάρχει αἰώνας, δέν ὑπάρχει ὥρα, ὑπάρχει τό Τώρα!

Πάνω ἀπό τή στερνή ἀνοιξη διψασμένα κι ἄγρια σκούζεις ἐσύ
σπαθί μου, πού καταξέσκισες τό πέπλο μέ τίς αἱμάτινες σταγόνες
μέσ στό σκοτάδι -

πάνω στό σκοτάδι

τυφλός ὁ θεός

σιωπηλός τίς μαζεύει καί τίς ὀδηγεῖ

στό φάντασμα τῶν περασμένων.

ὦ, Σφίγγα μέ μορφασμό σαρκασμοῦ δίχως ἔλεος

- Πέτρινη, παγωμένη, αἰώνια καί μοχθηρή -

ὀλόρθη στήν ἀτέλειωτη οἰκουμενική Αἴγυπτο, τή φοβερή

μπροστά στοῦ Οἰδίποδα τό ἀνατριχιαστικό προφίλ

χαμένη μέσα στόν άνεμο, τήν όμίχλη καί τή βροχή.

Ω, ΒΡΟΧΗ, Ω ΒΡΟΧΗ ΠΕΡΙΣΣΗ ΚΑΙ ΛΥΠΗΜΕΝΗ

Στά πεζοδρόμια χορεύει τό νερό
- κι έσύ χορεύεις μεθυσμένος, ξέγνοιαστος, διονυσιακός
μέ την καρδιά γυμνωμένη
μά φοράντας μάσκα μαύρη - τής θλίψης άσκοπο χορό.

Ω, χαρά μασκαρεμένη! Λύπη έσύ μέ τή χαρά μασκαρεμένη.
Ω, χαρούμενε θρήνε! Χορέ μέσ στών κυμβάλων τ'άναφιλητό.
Ω, νύχτα, βουτηγμένη στό σκοτάδι, μά φωτισμένη
άπ'τήν άτίταση λευκή βροχή. Βροχή! Ω, παλιάτσε, σέ καρναβάλι
νεκρικό!

Κι έσύ πετās - γέλιο κι άκτίνες - παράλογος, λευκός είσαι κι έσύ
στά πεζοδρόμια χορεύει τό νερό.
Νυχτερινή βροχή, παραδομένη σέ φλύαρο χορό
πάνω άπό τίς κατάμαυρες τής πόλης νεκροφόρες, ω, βροχή!

ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΠΟΛΥ ΑΡΓΑ ΧΑΙΡΕ (ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ)

(Γιατί πολύ σ'άγαπῶ).

Ἄλλὰ μέ πάθος δέ θά σέ στολίσω.

(Γιατί τώρα ξεθώριασα. Πάρα πολύ).

Πολύ ἀργά εἶναι πιά. Ὅλα.

Ἡ μέρα. Ἡ νύχτα. Ἐγώ. Κι ἐσύ.

Καί τ'ἀργοπορημένο χαμόγελο

πού κύλησε μέ θλίψη στ'ἀνθοδοχεῖα μέσα

τῆς ματιᾶς σου...

ὦ, νύχτα ἀμείλικτη

Δέν περιμένει πιά ἡ καρδιά μου μυστικά

(ἄραγε νά'μαι γώ ἢ τούτη ἡ χλομή βραδιά -

πού κάνει τή χλομάδα ἔτσι ἀτέλειωτη!)

Καταλαβαίνω. Ξέρω. Δέν ὑπάρχουν μυστικά.

Τώρα εἶναι πιά πολύ ἀργά.

ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ

ΔΡΑΚΟΣ

« Έμένα, μανούλα, δράκος μ'άγαπά»

“Αφησέ με:

- ‘Ο δράκος Φωτιάς είναι ό έραστής μου!
Σέ φωτιές μέσα καί σέ άνέμους φοβερούς
- οί δράκοι φτάνουνε σ’όλόλευκα φαριά
κι οί δράκαινες σέ χρυσαφένια άμάξια -
καί μ’άπλωμένα
τά πελώρια του
φτερά
κάθε βραδιά
σέ μένα έρχεται.
“Ελα!

Καί σφίξε με τρελά στ’άγρια σου χέρια
στά στήθη σου, πού’ναι σπαρμένα μαύρα άστέρια
κοντά στή θεριεμένη σου καρδιά
πού μ’αΐματα είναι πλημμυρισμένη, βυσσινιά:
Πάρε με, κάψε με στήν πυρωμένη τών φιλιών σου
βουλιμία

“Αρπαξέ με από δώ
καί πέταξε
καί κλέψε με
- μακριά, μακριά, μακριά -
πάνω από δάση καί βουνά, κοφτούς γκρεμούς, νεκροταφεία
στ’άνώνυμο βασίλειο σου
-“Ω, όνειρο! Τέρας έσύ!

“Εκεϊ, όπου δέν έχει ούτε μέρα ούτε χρόνο, ούτε βράδυ ούτε πρωί

“Εκεϊ
“Ω, ξέρω
“Εσύ είσαι αυτός!
Μήν άρνηθεϊς τή μόνη μου ίκεσία -
κάνε μου τή χάρη αυτή τή μόνη
άχ, μείνε!
“Υστερ’άπό πάλη πύρινη καί φοβερή
άναισθητη, δέ θά γνωρίζω -
θά χάνομαι - γυμνή -

στῆς ἀγκαλιᾶς σου ἐγὼ τῇ βέβηλη ἡδονῇ
- ὄχι, ὄχι, ὄχι -
Κατρακυλῶ
- κι ἐσύ μαζί μου -
 πετοῦμε
μέσ' ἀπὸ φωτιές, καπνούς κι ἀστέρια,
 καί καταπράσινα φιδιῶν κουβάρια
σ' ἀπότομα κι ἀόρατα μονοπάτια
 κρότος καί σκόνη
 χαχανητά καί κουδουνίσματα
 ὄχι, ὄχι, ὄχι! -
 Ἄχ!
- Ξύπνημα
 ἄχός καμπάνας.
Τὴν ἀγάπη, στήν ἐρημιά μου
θρηνῶ, στά τρυφερά πεσμένη
 γόνατά μου
τοῦ ὄνείρου μου τό τερατῶδες πτῶμα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΝ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΝ

ΛΥΡΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΝ

ΕΞΠΡΕΣΙΟΝΙΣΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΓΕΝΑΡΗΣ

Τή μέρα αὐτή γεννήθηκα.

Τή μέρα αὐτή ἔσβησε ἡ στερνή βουή τῆς χιονοθύελλας, σφιγμένη μέσα στά παγερά δόντια τοῦ κρύου. Ἡ Μεγάλη Ἀρκτος ἀνατρίχιασε παγωμένη - κατάλευκη - ἀνάμεσα στά γυαλιστερά, τά παγωμένα δόντια - ὁ σπασμένος δίσκος τοῦ Πολικοῦ Ἀστέρα.

Ἡσυχία καί γαλήνη στό γαλάζιο πάγο. Τό βόρειο σέλας λάμπει μέ μία ἀχτινοβολία δίχως τρέμουλο.

Στό κατώφλι τῆς μοίρας μου κάθετα ὁ ἀσπρομάλλης γέροντας, ὁ Ὑδροχόος. Τοῦ ριζικοῦ μου ἡ ἀτέρμονη ροή, πού χύνει αὐτός, πάγωσε. Αὐτή εἶναι ἡ μοίρα μου.

Τή μέρα αὐτή γεννήθηκα καί τήν ἴδια πάγωσε ἡ νιογέννητη καρδιά μου. Ἐνα τεράστιο ἔγινε καί λαμπερό κομμάτι πάγου.

Πίστευα ὅτι ὁ διάφανος φωτεινός ἄγγελος θά σηκώσει μέσα στ' ἀπαλά του δάκτυλα τήν καρδιά μου - ὁ ἄγγελος πού θά ῥχότανε ἀπό μακριά, ἀπ' τά μακάρια πέρατα. Ἀλλά δέν ἦρθε. Ξεψύχισε λοιπόν ἡ τρυφερή καρδιά μου μέσα στίς παγερές τανάλιες τοῦ κρύου.

Τή μέρα αὐτή γεννήθηκα. Ἡ καρδιά μου πάγωσε. Ἐνα τεράστιο ἔγινε καί λαμπερό κομμάτι πάγου.

Δέν ἀγαπῶ ἐγώ. Ἡ καρδιά μου εἶναι πάγος - πέτρα, σίδηρο - σκληρή. Δέν ἀγαπῶ κανένα, τίποτα. Δέν ἀγαπῶ.

Ὡ, βίβλος τῶν ἐχθρῶν.

Στό χέρι ἀρπάζω τήν καρδιά μου - τεράστια παγωμένη πέτρα - καί περιμένω. Ἐτοιμος γιά τή μάχη.

Ἀλίμονο στά μαλακά σας μέτωπα!

ΦΛΕΒΑΡΗΣ

Οἱ χιλιάδες καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων σφίγγουν τόν αἶθριο κύκλο τοῦ ὀρίζοντα. Μαῦροι δράκοι - ἀπό σπίθες καί καπνιές ἀπλώνουν σιχαμερές φτεροῦγες πάνω ἀπό τά γκρίζα προάστια.

Ποῦ εἶναι τό αἶθριο χαμόγελο τοῦ θεοῦ; Ὁ κόσμος εἶναι δίχως οὐρανό. Δίχως ἀγάπη εἶναι ὁ κόσμος...

Κακία. Ἐχθρα. Κάτω ἀπό τίς μαῦρες φτεροῦγες τῶν ὀργισμένων δράκων, τῶν καμωμένων ἀπό σπίθες καί καπνίες. Μιά ἀνελέητη δολοφονία τῆς διαφάνειας.

Τό βράδυ, ὅταν χιλιάδες σειρῆνες ξαμολήσουν τό τρομερό οὐρλιαχτό τους πέρα κατά τούς μαύρους κάμπους - ὦ, μαῦρα χέρια τοῦ μόχθου, τρεμάμενα ἀπό τό μίσος καί τήν ἔχθρα...

Ἦ, τραγούδι ὀργισμένο τῶν μαύρων χειρῶν!

Ξεκλειδῶστε τόν αἶθριο κύκλο τοῦ ὀρίζοντα. Δόστε μας πίσω τόν οὐρανό.

Τόν οὐρανό! Τόν οὐρανό! Τόν οὐρανό.

MARTHES

Νά τό πρῶτο καταπόρφυρο χάραμα

Νά οἱ κοραλλένιες σάλπιγγες τοῦ πρωῒνου ἐγερτηρίου.

Τά ἀτέλειωτα πυρά τῶν δροσοσταλίδων.

Τό ἐπιθετικό θρόισμα τοῦ Νοτιά.

Ὁ βαρὺς κανονιοβολισμός τῶν ξεριζωμένων παγόβουνων.

Νά οἱ γκρίζες σημαῖες τῆς πείνας, σκυμμένες γιά δέηση μέσα στό ἀνοιξιάτικο πεδίο τῆς μάχης.

Ἡ ἀρχή!

Νά ἡ κόκκινη ἀσπίδα τοῦ ἡλίου στά μαῦρα μας χέρια.

Ψηλά τόν σηκώνουμε - θαρρετά - μπροστά στόν ἀγώνα.

Τόν ἥλιο

Καί τήν ἴδια στιγμή; Νά ἡ πρώτη ἀνοιξιάτικη βροντή.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Ὅταν τά μεσάνυχτα ἀνοίξω τό στενόχωρο παράθυρο τοῦ ἑβδομοῦ ὁρόφου πάνω ἀπό τήν πόλη - στήν ἀπεραντοσύνη τοῦ βραδινοῦ ὀρίζοντα πάλλονται ἀναρίθμητα φῶτα, παράθυρα, βιτρίνες, φανάρια, ἡ πόλη ξαπλωμένη σάν πελώρια χιλιοκέφαλη, χιλιόφθαλμη ὕδρα, πού κάποια μέρα θά σηκωθεῖ ἀναπάντεχα, ἔτσι φοβερή καί ἄγρια: Νά'τη μπροστά στά φωτισμένα παράθυρα μέ τίς μεταξωτές κουρτίνες,

νά' τη πάνω ἀπ' τὶς ἀνέμελες στέγες, πού κάτω τους ἤχοῦν μελωδίες πιάνου, ὀρχήστρες, γραμμόφωνα, κι ὅπου παχύσαρκα μπούτια μέσα σέ φῖνα σιδερωμένα παντελόνια θronιάζονται σέ μαλακές πολυθρόνες, ἐνῶ πάνω στίς σκηνές, τὶς στολισμένες μέ χάρτινα λουλούδια καὶ στίς ἐξέδρες χορεῦουν γυναικεῖα πόδια, ἡμίγυμνα σκεπασμένα μέ διάφανα τούλινα φορέματα κι ἀνάμεσα στή σαμπάνια τινάζονται γυμνά στήθη μπροστά στίς λαίμαργες ματιές τὶς θολωμένες ἀπὸ τὴ φιληδονία.

Ὡ, ἄγρια ὕδρα τῆς ἐκδίκησης, χιλιοκέφαλη, χιλιόφθαλμη, μέ τ' ἄπειρα φῶτα τῆς νυχτερινῆς πόλης πού περιμένει τὴ δωδέκατη ὥρα.

Πέρα μακριά, ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν μαύρων νεφῶν, γεννιέται ἓνα ματωμένο φεγγάρι.

ΟΚΤΩΒΡΗΣ

Ἡ πλατιά λεωφόρος καλπάζει μακριά, στήν ἀτέλειωτη ἄπλα τῶν προαστίων. Ξαφνικά, ἡ βουερὴ λεωφόρος νεκρώνεται ὥς πέρα στή θαμπὴ ἀπεραντοσύνη τῶν προαστίων. Κατὰ μῆκος τῶν δυὸ πλευρῶν τῆς βαδίζουν ἄργά, ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο, μαῦροι ἄντρες μέ ντουφέκια. Τὰ τράμ καὶ τὰ αὐτοκίνητα, ἐγκαταλειμμένα, στέκονται τρομαγμένα μέσα στήν ἔρημη λεωφόρο, λές καὶ κοιτοῦν μέ ὀρθάνοιχτα μάτια, ἄδεια. Στίς πόρτες τῶν μεγάλων καταστημάτων πέφτουν βαριά ρολὰ γρήγορα καὶ μέ θόρυβο. Ἀπ' τὰ παράθυρα τῶν πάνω ὀρόφων τὰ γλυκά πρόσωπα τῶν ὑπηρετριῶν κρυφοκοιτοῦν μέ περιέργεια.

Ἀπὸ πέρα μακριά στή σκοτεινὴ ἀπεραντοσύνη τῆς πλατιᾶς λεωφόρου κυλάει τὸ πελώριο κύμα τῶν μαύρων ἀνθρώπων - πού φωτίζονται ἀπὸ τὶς χρυσές ἀναλαμπές τῶν φθινοπωρινῶν δέντρων.

Ἀπὸ κάπου ἀκούγονται τὰ φοβερά κροταλίσματα τῶν πολυβόλων.

Καὶ κάπου τὰ κιάλια καὶ τὰ μονύελα παρακολουθοῦν τὰ ἀγωνίσματα παρδαλῶν καβαλάρηδων. Ἀγωνιώδης περιέργεια: Ὁ Βουκεφάλας ἄραγε ἡ ὁ Ἀντλερ; Ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει νὰ κλαίει. Στὴν εἴσοδο τοῦ ἵπποδρόμου φτωχές γυναῖκες καὶ τυφλοὶ πουλοῦν σπύρτα, τσιγάρα, μολύβια καὶ κάστανα. Ἀνάμεσά τους ἓνας τυφλὸς ἄντρας μέ τριμμένο στρατιωτικὸ ροῦχο ἀπλώνει ἓνα ψάθινο καπέλο μέ τὸ ξεπαγιασμένο σπασμένο του χέρι.

Κάπου ἀκούγονται ντουφεκιές.

Ἡ πλατιά λεωφόρος σβήνει μέσα στή θαμπή ἀπεραντοσύνη τῶν προαστίων, πού ἀποχαιρετοῦν τούς μαύρους τους ἀνθρώπους. Τό φθινόπωρο τούς ἐπιχρυσώνει.

ΝΟΕΜΒΡΗΣ

Ὅταν τό μεγαλειῶδες ἀνθρώπινο κύμα ξεχυθεῖ γιγάντιο καί ἀπειλητικό πάνω ἀπό τά μέγαρα, τίς στέγες τῶν σπιτιῶν, τούς πύργους - ὦ, τί πάταγος τά σπασμένα ξύλα καί τά κεραμίδια κάτω ἀπό τό βάρος του - ἀκούγεται πανίσχυρο τό βούισμα τῆς τελευταίας παλίστροφας - καί ἡ ἀπεγνωσμένη, τυραννισμένη κραυγή: Ἐξέγερση!

Ἐμεῖς στήνουμε ὁδοφράγματα: Μέ κιβώτια, βαρέλια, δεμάτια χαρτιοῦ: ὦ, τί τίναγμα τῶν γεροδεμένων μυῶνων - ναί ὁδοφράγματα μέ κόκκινες σημαῖες.

Πάνω στίς στέγες κροταλίζουν σταθερά τά πολυβόλα: ἰλιγγιῶδες στριφογύρισμα - ὄχλος, ἱππικό, κανόνια, θωρακισμένα ὀχήματα - στούς δρόμους, στίς πλατείες, στίς αὐλές...

Καί ξαφνικά, ἐνάντια στούς στρατῶνες τῆς φρουρᾶς: δύο τρομερές γραμμές σκοπευτῶν μέ κόκκινες κορδέλες στά μανίκια.

Ἐμεῖς χτίζουμε ὁδοφράγματα, ἐμεῖς ἀνοίγουμε γκρεμούς ἀνάμεσα στό Χθές καί τό Αὔριο.

Σπάρτακος!

ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΤΗΣ ΔΟΪΡΑΝΗΣ

I

Ἡ λίμνη - κρύσταλλο μέσα στό παράξενα γαλήνιο κέλυφος ὄστρακου μαργαριτοφόρου, ὅπου καθρεφτίζεται ἡ ἀπέραντη αἰθρία τοῦ ὀκτωβριανοῦ οὐρανοῦ. Βαθιά της λάμπουν οἱ βουνοκορφές τοῦ Μπέλες, ὅπου ἀνθοῦν μεγάλοι κρόκοι φθινοπωρινοί καί κυκλάμινα τοῦ δάσους. Τό λιόγερμα, μέσ' ἀπό τά κύματα ὀρθώνεται ἕνα μαγεμένο παλάτι ἀπό κοράλλια καί πορφυρένια κρύσταλλα πού σιγά σιγά διαλύεται καί σβήνει. Ἀπό ψηλά διακρίνεται ἡ κωμόπολη Δοϊράνη, κατάλευκη κι ἔρημη. Ἐκεῖ τώρα κανένας δέν κατοικεῖ. Τά ρόδια καί τά σύκα παραωριμάζουνε καί σκάνε χάμω μονάχα, μέσα στήν ἡσυχία τῶν κήπων. Οἱ δρόμοι ἀθόρυβοι. Τά σπίτια, μιά ἄσπρη μάρμαρα ἐρημιᾶς. Πόλη νεκρή, πού ξεγελᾷ μέ ψεύτικη ἡσυχία καί παρήγορη γαλήνη. Γαλήνια ὅμως εἶναι μόνο ἡ λίμνη. Μέσα της τρεμίζουν κίτρινα μαραμένα δάση μέ κοκκινωπές κηλίδες. Κι ὅταν ἡ νύχτα πέσει, τό Μπέλες ρίχνει πάνω ἀπό τή λίμνη τίς καταθλιπτικές σκιές του, πού μέσα στούς σκοτεινοῦς μανδύες τους κρατοῦν τό ἄρωμα ἀπό μεγάλους κρόκους φθινοπωρινούς καί κυκλάμινα τοῦ δάσους.

II

Ψηλά, στά δυτικά, μέσα σέ πέτρα σκληρή εἶναι σκαμμένα τά γερά μας ὄχυρά. Γυμνά βράχια μέ λειχήνες, ἀγριόχορτα κι ἀγκάθια, ὅπου μέχρι πρὶν ἀπό λίγο φώλιαζαν φίδια, νυφίτσες καί σαῦρες. Οἱ μύδροι τοῦ ἐχθροῦ σφυρίζουν κάθε τόσο πάνω ἀπό τά κεφάλια μας. Χτυποῦν μέ κρότο στά βράχια ἢ προσπερνοῦν, κατευθύνονται πίσω, σηκώνοντας σωρούς καί χώματα, γύρω στά μαῦρα, στά γκρεμισμένα ἀπό καιρό χαλάσματα ἐνός κακότυχου μικροῦ χωριοῦ. Οὔτε πέτρα πάνω στήν πέτρα... Φοβερά σφυρίγματα, πού ὥστόσο τά συνηθίζει καθένας γρήγορα.

III

Τή μέρα εἶναι παντοῦ ἐρημιά. Μόνο τά ἀπαίσια σφυρίγματα τῶν βλημάτων ἐπαναλαβαίνουν ἀδιάκοπα τή φοβερή λέξη. Πόλεμος.

IV

.....
.....
.....
«Σκωτσέζος από τή «Μαύρη Φρουρά».

Τρίτη μέρα τώρα, πού τόν φέρανε τραυματισμένο στοί ιατρείο. Μέ φώναξαν νά του 'κάνω ανάκριση, άλλ' αὐτός εἶναι σχεδόν ἀναίσθητος. Ψηλός, ξερακιανός, ξαπλωμένος πάνω στοί φορεῖο, μέ σπασμένο τό πόδι καί τρυπημένο τό κεφάλι. Ἄτυχο παιδί τῶν βουνῶν πού ὁ πατέρας του θά' ναι ἴσως κάποιος καλόκαρδος τσοπάνος, μέ μελωδική, ντυμένη στά πράσινα γκαίντα. Νά ὅμως πού ὁ γιός ἐγινε στρατιώτης καί ἤρθε δῶ πέρα... νά ρίχνει βόμβες. Μά ἴσως τώρα κι αὐτός, ὅταν στοί θολωμένο του μυαλό παρουσιάζονται μιά τά προγονικά βουνά μέ τά ὁμορφα λευκά κοπάδια, μιά οἱ φοβεροί Βούλγαροι πού « τρῶνε ἀνθρώπους» κι ἄλλοτε πάλι μιά θράκα σέ κάποια καλύβα τῆς Σκωτίας, ἴσως λοιπόν νά θυμηθεῖ ἐκεῖνο τό παλιό σκωτσέζικο τραγοῦδι «Στά βουνά εἶναι ἡ καρδιά μου...», τό τραγοῦδι τοῦ Μπάρνς.

V

Ἕνα παράξενο αἶσθημα ὅλο μυστήριο σέ πλημμυρίζει ὅταν κάτω ἀπό τό πέπλο τῆς νύχτας τό σφύριγμα τῶν βλημάτων πλησιάζει τή γραμμή τῆς μάχης. Δέν εἶναι φόβος - κάτι βαθύτερο ἀπό τό φόβο. Νιώθεις μιά ἀδυναμία νά σφίγγει καί νά πνίγει στήν ἀγκαλιά της τό μυαλό καί τή ψυχή σου. Εἶναι μιά στιγμή πού διαρκεῖ πολύ. Νιώθεις πώς εἶσαι ὀλομόναχος, ἀπομονωμένος καί δέν μπορεῖς καί δέν πρέπει νά θυμᾶσαι τίποτα. Οὔτε τίς παλιές σκέψεις σου, οὔτε τά χαμόγελα κάποιων ἀπόμακρων γυναικῶν, οὔτε τά βιβλία πού διάβασες... Σέ ἐξουσιάζει αὐτή ἡ νύχτα, ἡ ἀναμμένη ἀπό πυρακτωμένα σιδηρικά. Ἡ πρώτη νύχτα. Ὡ, ἀναβάπτισμα ὅλων τῶν εἰδώλων καί τῶν πόθων. Διασταύρωση τῶν ἀναλαμπῶν καί λησμονιά τῶν παραμυθένιων διαδημάτων πού κοκκινίζουν ἀπό κηλίδες αἵματος. Ξεχνᾶς ἐκείνους πού βαδίζουν πλάι σου. Εἶσαι μόνος.

Πολύ μυστηριώδης καί πολύ παράξενος στόν ἴδιο σου τόν ἑαυτό. Καί μεμῆς φαντάζεσαι πώς εἶσαι ἐκεῖνος ὁ αὐστηρός, σιωπηλός καί ἀδιάφορος ἱππότης τοῦ Ντύρερ, καβάλα στ' ἄλογο, πού πίσω του ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος κι ὁ διάβολος, μονοκέρατος καί γελοῖος. Ἐκείνη ἡ ζοφερή μεσαιωνική χαλκογραφία. RITTER, TOD UND TEKFEI.

Τότε ξαφνικά τινάζονται πάνω μας τέσσερις φοβερές βόμβες κι εμείς ἄθελά μας σωριαζόμαστε πίσω ἀπό τίς πέτρες καί τ' ἀγκάθια, ὅπου βρισκόμαστε. Καί πάλι ἡ ψυχὴ σου πλακώνεται ἀπὸ τὸ ὑπεράνθρωπο βάρος μιᾶς ἔρημης συνείδησης: PRO PATRIA.

VI

Παρατηρῶ τοὺς Γάλλους νὰ πηγαινοέρχονται μέσα στὰ χαρακώματα τους. Ἀπὸ δῶ, ἀπὸ τὸ παρατηρητήριό, πού δέν ξέρω ποιὸς τὸ ἔχει βαπτίσει «Γολγοθὰ». Καί μήπως τὸ καθένα ἀπὸ τὰ γύρω κορφοβούνια δέν εἶναι κι ἓνας Γολγοθὰς, ὅπου τὴν κάθε στιγμή μπορεῖ νὰ χαθεῖ ἓνας δίκαιος μάρτυρας; Γολγοθὰς... Παράξενος ἦχος. Ἀκούγοντάς τον ἄθελά σου ριγᾶς.

VII

Τὴν ἡμέρα δέ φαίνεται πούθενά κανένας. Μόνο οἱ κανονιές παραβιάζουν τὴν ὑποβλητικὴ ἡρεμία τριγύρω. Ἐμεῖς εἴμαστε δῶ κι αὐτοὶ εἶναι κεῖ, ἀπέναντί μας, στήν ἀντικρινή κορφή, κρυμμένοι ὅλοι σέ βαθιὰ πέτρινα καταφύγια. Τὴ νύχτα ξαγρυπνοῦμε στὰ χαρακώματα. Ἀστράφτουν οἱ ματιές μας κι ἀστράφτουν οἱ ματιές τους ἀπέναντι μές στο σκοτάδι. Καυτὰ ἐχθρικά βλέμματα, πού μέσα τους μπλέκονται χωρίς νὰ τὸ θέλουν κρυφὰ χαμόγελα. Χαμόγελα πόνου καί θλίψης.

VIII

Καμιὰ φορά οἱ Γάλλοι τραγουδοῦν μέσα στὴ νύχτα. Ἐμεῖς τοὺς ἀκοῦμε. Νιώθω μιὰ παράξενη χαρὰ καί ἱκανοποίηση σάν λέω, οἱ Γάλλοι τραγουδοῦν. Θὰ ἤθελα νὰ τραγουδήσω κι ἐγώ. Μά δέν μπορῶ. Δέν τολμῶ. Μονάχος. Θὰ τραγουδοῦσα ἐκεῖνο τὸ καθαρό μελαγχολικό τραγούδι τοῦ Σολβείγ, πού λέει: «Ἄν δέν ξαναβρεθοῦμε ἐδῶ στὴ γῆ μαζί σου...» κι αὐτὴ ἀπαντᾷ: «Ὁ παντοδύναμος θεὸς θὰ σ' εὐλογήσει, θὰ σέ φυλάξει ἀπ' τὰ κακά. Καί σύ θὰ ξαναγυρίσεις - μοῦ τὸ λέει ἡ καρδιά μου...». Ξέρω πὼς τὰ μάτια της εἶναι γεμάτα δάκρυα. Τοῦτο τὸ τραγούδι θὰ τὸ τραγουδοῦσα μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὑγρὴ, φεγγαρόφωτη νύχτα. Ἀλλὰ ἐμεῖς σωπαίνουμε ὅλοι. Μόνο οἱ Γάλλοι τραγουδοῦν. Αὐτοί.

IX

Ἡ νύχτα γίνεται καμιά φορά καθρέφτης, πού μέσα του ἀντικρύζουμε τὰ μάτια μακρινῶν, πονεμένων μανάδων καί ὠραίων γυναικῶν, πού μᾶς συλλογίζονται.

Καί ἡ νύχτα εἶναι θλιμμένη.

X

Ἕνα λαμπερό κυριακάτικο πρωῒνό πάνω ἀπό τίς θέσεις μας πετοῦσαν δυό ἐχθρικά ἀεροπλάνα. Μέ θόρυβο παράξενο. Δέν βούιζαν, ἀλλ' ἀντηχοῦσαν. Μ' ἓνα καθαρό καί ἀπόμακρο ἤχο. Θαρρεῖς ἀπό καμπάνες. Θριαμβικές καμπάνες ἑνός κυριακάτικου πρωῒνου. Μέ πολύ ἥλιο καί πολλή αἰθρία. Ὁχι. Ἦταν μιά στιγμιαία νοσταλγική παραίσθηση. Μιά ὀπτασία στό πεδίο τῆς μάχης.

XI

Ἀντί γιά τίς θαμπές φωτιές, πού κάποτε ἔλαμπαν στά ψαροκάικα κι ἔριχναν τρεμάμενες ἀνταύγειες πάνω στά γκρίζα κύματα τῆς νυχτερινῆς λίμνης, τώρα πορεύεται τό φαρδύ σέλας κάποιας ξένης σελήνης. Ἕνας ἐχθρικός προβολέας πού κάθε νύχτα τό μάτι του περιεργάζεται τή λίμνη καί τό Μπέλες. Ξένο, περιπλανώμενο μάτι, πού ψάχνει μέσα στό σκοτάδι, χωρίς νά ξέρει τί.

XII

Κάποιος γράφει γράμμα μέσα στό χαράκωμα. Ὁχι - αὐτός ζωγραφίζει γράμμα. Σιωπηλός καί συνεπαρμένος: «Ἀγαπημένη μάνα...». Καί πάλι σηκώνει τὰ μάτια του ἀπάνω, πρὸς τό συννεφιασμένο κούτελο τοῦ Μπέλες, πού ξεχωρίζει πάνω ἀπό τήν ἄκρη τοῦ χαρακώματος. Μά ξαφνικά, ἡ ἀφηρημάδα του σπάζει ἀπό τό σιγανό τραγοῦδι ἑνός Γερμανοῦ, πού ἔρχεται ἀπό κάτω στό χαράκωμα: «Ὁ θεός νά φυλάει, ὁ θεός νά βοηθάει τόν Κάιζερ μας καί τή γῆ μας!» Τότε ὁ δικός μας ἐγκαταλείπει γρήγορα τή θλιμμένη ἀφηρημάδα του καί τοῦ φωνάζει χαρούμενα ἀπό μακριά: «Χέι, ντόιτς! Συμμαχία! Γερμανικός καλός!» κι ἐκεῖνος ἀπαντᾷ: «Νίξ καλός, βουλγαρικός καλός...».

XIII

Κάποια στιγμή ή μαύρη νύχτα φωτίστηκε ξαφνικά από κάποιο ματωμένο φωτοστέφανο του μεσονυχτίου. Ὁ οὐρανός πυρακτωμένος κόκκινος χαλκός, πού ἔριχνε αἱμάτινες ἀναλαμπές στά γύρω κορφοβούνια. Καιγόταν ή Δοϊράνη. Πυρπολημένη ἀπό τά ἐχθρικά πυρά. Ὑπερβολές φωτιές ἀνάδευαν ψηλά τίς θορυβώδεις γλῶσσες τους πού ἔλεγαν καί ξανάλεγαν: «Ἐμεῖς, ἐμεῖς! Ἐμεῖς!». Τώρα ή πόλη εἶναι ὀλότελα νεκρή. Μοιάζει μ' ἓνα σωρό ἀπό χάσκοντα κρανία μέ κενά μαῦρα μάτια. Καί κάποτε, μιά μέρα, ὅταν οἱ ξεσπιτωμένοι ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς πόλης - οἱ ψαράδες - γυρίζουν ὕστερα ἀπό μακριά ἀνεπιθύμητη ξενητιά στό πατρικό τους τό ρημάδι - μάλιστα, ρημάδι - θά εἶναι μιά πομπή ἀπό γυναῖκες πού θρηνοῦν σπαραχτικά καί ἄντρες ἀδύναμους. Ἦμασταν!... Ἦταν!... FUIMUS TROIES, FUT TROIA!

Ἡ ἄγια ἀνθρώπινη θλίψη πάνω ἀπό κάθε χαλασμό.

ΑΣΧΗΜΕΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΡΟΦΙΜΟΙ

Τό καθολικό παρθεναγωγείο βγήκε περίπατο. Σεμνότατα κορίτσια μέ καινούργια γκριζομπλέ φορέματα καί μαῦρες ποδιές περπατοῦν δυό δυό σέ μακριά ἀράδα. Γαλακτορόδινα πρόσωπα χωρίς χαμόγελο. Καλυμμένα μέ τή λεπτή θλίψη μιᾶς κρυφῆς λαχτάρας.

Πίσω τους βαδίζουν ἀργά δυό καθολικές καλόγριες μέ ἄσπρες κολλαρισμένες μαντῆλες καί μακριά κομπόσκοινα στή ζώνη.

Τό παρθεναγωγείο περνᾷ ἀνάμεσα ἀπό τήν κυριακάτικη ὄχλοβοή εὐχαριστημένων ἀνδρῶν καί πουντραρισμένων γυναικῶν. Νεαροί κύριοι μέ μπαστουνάκια καί χρυσάνθεμα στό πέτο κοιτοῦν μέ λάγνο βλέμμα τά λευκορόδινα πρόσωπα τῶν κοριτσιῶν. Ἡ λεπτὴ θλίψη τῆς λαχτάρας πάνω στά πρόσωπα πυκνώνει σέ χλομή αἰδῶ.

Στό ἀντικρινό πεζοδρόμιο περνᾷ ἓνα τσοῦρμο παιδιά μέ χοντροκομμένα ροῦχα - ὀρφανά τοῦ πολέμου. Τά συνοδεύει μιὰ κυρία, ντυμένη μέ παλιά μόδα, μουσκεμένη ἀπό τήν ὑγρασία τῶν πονεμένων ματιῶν τους.

Οἱ παρθένες τοῦ καθολικοῦ οἰκοτροφείου κοιτάζουν μέ λύπη τά γκρίζα παιδιά:

— Τά καημένα. Τί χλομά πού εἶναι...

Οἱ γαλακτορόδινες τρόφιμοι τοῦ καθολικοῦ παρθεναγωγείου διαβαίνουν ἀνάμεσα στήν κυριακάτικη ὄχλοβοή.

Ἡ λεωφόρος βουίζει ἀπό λάγνα γέλια, παρδαλά γυναικεῖα καπέλα, μεταξωτές κάλτσες καί ἀπό τό χρυσωπό πείραγμα τοῦ ἀνοιξιάτικου ἀέρα.

ΠΙΣΤΗ

Δίχως πίστη, ἀπαισιόδοξοι, θλιβεροί, ἁμαρτωλοί, λυπημένοι, ἀνήμποροι, ἀξιοθρήνητοι, στερημένοι, παγωμένοι, ἀφανισμένοι, χαροπαλεύοντας.

- Εὐρώπη -

μιὰ μορφή παραμένει μέσα μας: Πίστη κι ἐλπίδα: ὁ μεγάλος σκληρός ἄντρας μέ τήν τραγιάσκα καί τό μπλέ πουκάμισο.

Πότε θά τοῦ δόσετε ἀγάπη;

Πειρασμένοι, άνεργοι, άπληστοι, λαίμαργοι, κερδισμένοι, χαμένοι, ξεκληρισμένοι, άπένταροι, γυμνοί, κουρελιασμένοι.

- Εύρώπη -

μιά μορφή παραμένει μπροστά σας πού είναι πίστη κι έλπίδα: ό σκληρός άνθρωπος μέ τό δρεπάνι τοῦ σταριοῦ στό χέρι.

Πότε θά τοῦ δόσετε αγάπη;

Τό βράδυ, πέρα από τίς μαῦρες καπνοδόχους τῶν κοιμισμένων εργοστασίων προβάλλει τό άσημένιο δρεπάνι τῆς νέας σελήνης.

ΚΗΔΕΙΑ

Τά θύματα τῆς επανάστασης. Δεκατέσσερις νεκροφόρες πλημμυρισμένες μέ στεφάνια. Πομπή ενός εκατομμυρίου, πομπή μέ κόκκινες σημαίες. Συνωστισμός στά πεζοδρόμια, αδιάφορα πρόσωπα κρυμμένα μέσα σέ ζεστούς γούνινους γιακάδες.

Ένας σπουδαίος κύριος γυρίζει μέ άμηχανία: «Κάτω τό καπέλο, περνά κηδεία», τοῦ λέει μιά σκληρή φωνή εργάτη.

Βερολίνο, 1918-1919

ΣΑΒΟΝΑΡΟΛΑ

Άφρόκρεμα τῆς ύψηλῆς κοινωνίας. Καλός κόσμος τῶν φανταχτερῶν σκανδάλων. Άποδοκιμασμένη άκολουθία τῆς νόμιμης ληστείας.

Καθαροί, πεντακάθαροι

χορτασμένοι

καλλωπισμένοι

λευκοί

όλόλευκοι λευκοφρουροί.

Ίεροφάντες τοῦ Μαμωνά. Προσκυνητές τοῦ Μολώχ. Όπαδοί τῆς άνύπαρχτης συνειδησης. Ήρωες τῆς πωλημένης άγκαλιᾶς. Ίππότες τοῦ μανικιοῦρ καί τοῦ πεντικιοῦρ. Πρωταθλητές τῶν άνθρωπιστικῶν χοροεσπερίδων.

Σνόμπ

μόμπ

μόψ. Μόψι.

Ἵπερασπιστές τῆς δημόσιας ἀσφάλειας. Ἵπέρμαχοι τῶν ὕψι-
στων ἐθνικῶν συμφερόντων. Φρουροί τοῦ συντάγματος. Κίτρινοι
λογοκριτές τοῦ τύπου. Ἀργοναῦτες τῶν μετοχικῶν τραπεζῶν. Ἱερα-
πόστολοι τῆς λαϊκῆς θέλησης.

Ἡ ζωὴ εἶναι ὄνειρο.

Τό δίκιο ὑπάρχει μόνο στὸν οὐρανό.

Ἡ γῆ εἶναι μαύρη.

Τρίχρωμες ραψωδίες τοῦ νεκροῦ χρόνου. Ἐπιβήτορες τοῦ
πολιτισμοῦ. Οὐσάροι τῆς λείας. Νόμιμοι τοποτηρητές τῆς εἰρήνης.

Πρετοριανοί τοῦ αἵσχους.

Η ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΙΔΑ

Τέλος. Καταπνιγμένη ἡ ἐπανάσταση. Στὴν τελευταία γειτονιά
περικυκλωμένοι οἱ στερνοὶ ἀγωνιστές. Ταμπουρωμένοι στὸ μέγαρο
τῆς ἐφημερίδας «Κόκκινη Σημαία».

Μιά μεγάλη κόκκινη σημαία ὑψωμένη πάνω ἀπ' τὴ στέγη
καμαρώνει ἀκόμα, ἀνεμίζει μέσα στὴ βουή τοῦ χειμωνιάτικου ἀγέρα.
Ἡ στερνὴ σημαία. Ψηλά, πάνω ἀπὸ τὴν τελευταία μάχη.

Τότε, σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πόλης, ἡ ζωὴ ξανακυλοῦσε μέ τό
γνώριμο, παρδαλό θόρυβο στοὺς παλιούς δρόμους, στίς πλατεῖες καί
στίς ἀγορές: λεωφορεῖα, τράμ, ἄμαξες, βιαστικοὶ ἔμποροι καί
ἰδρωμένοι καταχραστές τοῦ χρηματιστηρίου, μοσχομυριστές κυρίες
μέ σκυλάκια, ὑπηρέτριες μέ καλάθια, γκουβερνάντες μέ παιδικά
καροτσάκια, ταχυδρομικοὶ φορτωμένοι γράμματα.

Τώρα πλησίαζε τὸ φοβερό τέλος. Τό τελευταῖο τέλος. Στὴν
τελευταία γειτονιά.

Τὰ στρατεύματα τῆς κρατικῆς ἄμυνας εἶχαν περικυκλώσει τὴ
νύχτα τὴ σύνταξη τῆς «Κόκκινης Σημαίας». Τὰ χαράματα ἄρχισε ὁ
κανονιοβολισμός. Ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ κόκκινου μεγάρου κροτάλι-
ζαν ἀπεγνωσμένα μερικά πολυβόλα πέρα πρὸς τοὺς γειτονικοὺς
δρόμους καί τίς αὐλές.

Χράς -

σςσςσςσςσς -

ρρρρρρ -

Τὰ πυροβόλα καί τὰ ὀλμοβόλα τῆς κρατικῆς ἀσφάλειας μέ
καταιγισμό βαριῶν βλημάτων χτυπούσανε τὸ μέγαρο. Κεραμίδια καί
τοῦβλα καί τσιμεντένιοι ὄγκοι σωριάζονταν μέ πάταγο. Τὰ τζάμια τῶν

γειτονικῶν σπιτιῶν τραντάζονταν πανικόβλητα. "Ολο τό θεόρατο μέγαρο ἔτριξε, κλονισμένο ἀπό τήν ἀδιάκοπη ἔκρηξη τῶν βλημάτων. Τά πολυβόλα σώπασαν. Σωπάσανε τά πάντα.

Οἱ καπνιές τῶν κανονιῶν σμίξανε μέ τήν πρασινωπή καπνιά τῶν ἀσφυξιογόνων, πού ἔπεφταν σάν πυκνό σύννεφο στό μισογκρεμισμένο κτίριο. Τώρα ὅσο μείνανε ζωντανοί θ' ἀρχίσουν νά ξετρυπώνουν ἀπό τά ξεχαρβαλωμένα πατώματα τῶν πιό ψηλῶν ὀρόφων καί νά φεύγουν ἀπό τίς στέγες τῶν πλαϊνῶν κτιρίων.

Καταπνιγμένη ἡ ἐπανάσταση. Ἀπόλυτη ἡσυχία.

Καί μέσα στήν ἀποπνιχτική ἡσυχία - κάπου στό γειτονικό πάρκο - ἀντήχησε ἡ λατέρνα μέ τούς φιλήσυχους παπαγάλους καί τ' ἄσπρα ποντίκια - ἀνάμεσα σ' ἓνα τσοῦρμο περίεργα παιδιά. "Ἐπαιξε ἡ λατέρνα τόν ἀτρόμητο ρυθμό τῆς *Μασσαλιώτιδας*.

Τά πολυβόλα γαύγιζαν ἀγριεμένα πίσω ἀπό τούς τελευταίους ἀγωνιστές τῆς ἐπανάστασης πού ἔφευγαν πάνω στίς στέγες. Στά ἄλλα, τά ἡσυχά τώρα πιά μέρη τῆς πόλης τοιχοκολλοῦνταν ἡ τελευταία σκληρή καί καθησυχαστική διαταγή τῆς κυβέρνησης, πού ἀνάγγελλε τό τέλος τῆς ἐπανάστασης.

Στό μεταξύ - στήν ἀφοβή ἄγνοιά της - ἡ λατέρνα ἔπαιξε τό συνηθισμένο σκοπό της - τή *Μασσαλιώτιδα*.

ΑΓΑΠΗ

Τσακισμένοι οἱ ἐπαναστάτες ἔτρεχαν πάνω στίς στέγες τῶν σπιτιῶν, καταδιωγμένοι ἀπό τό μακάβριο κροτάλισμα τῶν πολυβόλων. Τσακισμένοι, μαυρισμένοι, κουρελιασμένοι, ματωμένοι, χαμένοι, πανικόβλητοι.

"Ἐνας ἀπ' αὐτούς ἔτρεχε μέ μιά σχισμένη κόκκινη σημαία στό χέρι. Πάνω ἀπό τίς ψηλές στέγες, ἡ σημαία ἔφτυνε μέ τίς κόκκινες φτυσιές της ἐνάντια σ' ὅλη τήν πόλη.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τή σημαία σύρθηκε ὡς ἓνα ἀνοιχτό παραθυράκι σοφίτας: Σοφίτα ὑπηρέτριας. Μπήκε μέσα - ἔπese στό πάτωμα ξέπνοος.

Ἡ ὑπηρέτρια τά' χασε. "Ἐξω τά πολυβόλα συνέχιζαν νά βρίζουν μέ μανία.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τή σημαία ἦταν ξαπλωμένος κάτω σχεδόν λιπόθυμος.

Ἡ ὑπηρέτρια πρόσφερε ἓνα ποτήρι νερό στά διψασμένα χεῖλη του. Φοβισμένη, περιποιήθηκε τό πληγωμένο του χέρι.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τή σημαία ἀνοιξε τά μάτια του - τσακισμένος ἀπό τήν κούραση καί τόν πανικό.

Γυναίκα!

Ἕνα παράξενο χαμόγελο ἔλαμψε μέσα στά πλημμυρισμένα φρίκη μάτια του.

ΘΑΝΑΤΟΣ

Στά πεζοδρόμια τό βραδινό πλήθος. Κάτω ἀπό τό ψυχρό φτάρνισμα τοῦ μολυβένιου χειμωνιάτικου οὐρανοῦ. Ἀτέλειωτη μαύρη βροχή. Καί τά κίτρινα σάλια τῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων: κυλοῦν κάτω στά μουσκεμένα πεζοδρόμια καί μπλέκονται στά πόδια τῶν περαστικῶν.

Στόν ἀπέναντι τοῖχο τῆς πλατείας διακρίνονται οἱ σιλουέτες τῶν ἀμαξιῶν πού στέκονται ἢ μιά μετά τήν ἄλλη μέ τοὺς ἀμαξάδες ἀσάλευτους πάνω στό κάθισμά τους. Τά γρήγορα προσπεράσματα κάθε τόσο τῶν αὐτοκινήτων καί τά ξαφνικά ἀντιφεγγίσματα ἀπό βρεγμένες ὀμπρέλες ἀλλάζουν ποῦ καί ποῦ τήν εἰκόνα.

Σέ ὅλες τίς γωνίες, μέσα στό μαῦρο χεῖμαρρο τοῦ πλήθους φωνάζουν οἱ ἐφημεριδοπῶλες μέ τά βαριά δεμάτια τῶν ἐφημερίδων στή μασχάλη. Εἶναι γέροι μέ τρυπημένα στούς ἀγκῶνες σακάκια καί γυναῖκες μέ μεγάλα ξεχειλωμένα παπούτσια πού χαζεύουν ἀπό τήν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου τίς φανταχτερές βιτρίνες τῶν ἀπέναντι καταστημάτων. Ἡ φτωχολογιά ἀπό τά παλιοςόκακα τῶν προαστίων. Προλετάριοι.

Βραχνές ἀπό τήν πείνα οἱ φωνές τους ὑψώνονται:

- Ὁ Κάρλ Λίμπκνεχτ καί ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ σκοτώθηκαν ἐνῶ προσπαθοῦσαν νά διαφύγουν.

Τό βραδινό πλήθος - μαῦρο κάτω ἀπό τά κίτρινα σάλια τῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων - ξεχύνεται σάν ἄγριο χαμόγελο πάνω στά βρεγμένα πεζοδρόμια τοῦ Πότσδαμερπλατς.

ΕΚΚΛΗΣΗ

Χτυπᾶτε! Χτυπᾶτε! Χτυπᾶτε!

τύμπανα

σάλπιγγες
καμπάνες

Ξυπνάτε!

Ἄνήσυχη καρδιά, ξέσπασε σέ ἴλιγγο συναγερμῶν!

Ρίχνε μέ χέρια πού δέ σκέφτονται μέσ στίς καρδιές καί μέσα στά
κεφάλια

δάδες θριάμβου

βόμβες ἐξέγερσης

κόκκινες σφαῖρες σύγχισης

- τρελά φεγγάρια κι ἥλιους -

Ἀναστήσου ὁλόφωτος τή μέγιστη μέρα τοῦ ἀνθρώπου.

Λάζαρε, σήκω!

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Γκέο Μίλεφ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Μάης 1981

Έκδόσεις «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

Ὁ βούλγαρος ποιητής καὶ ἐπαναστάτης Γκέο Μίλεφ γεννήθηκε στὶς 15 τοῦ Γενάρη 1895, στὸ Ραντνέβο. Ἀπὸ πολὺ νέος προσανατολίστηκε στὴ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο. Σπούδασε στὴ Σόφια καὶ τὴ Λειψία. Ἄρχισε νὰ δημοσιεύει ἔργα του στὰ 1913. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ὁπαδὸς τοῦ συμβολισμοῦ. Ἐγράψε τὶς ποιητικές συλλογές «Σκληρὸ δαχτυλίδι» (1920). «Οἱ εἰκόνες κοιμούνται» (1922) κ.ἄ. Στὰ 1923 ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν συμβολισμό καὶ ἄρχισε νὰ ἐκδίδει τὸ ἐπαναστατικὸ, ἀντιφασιστικὸ περιοδικὸ «Φλόγα», ὁ-

που δημοσίευσε τό ήρωϊκό ρομαντικό ποίημα «Σεπτέμβρης» (1924), που είναι αφιερωμένο στην αντιφασιστική εξέγερση του 1923. Ο Γκέο Μίλεφ δολοφονήθηκε σέ φασιστικό κελί βασανιστηρίων, τό 1925.

Τό ἔργο « Σεπτέμβρης » εἶναι ἀπό τίς κορυφαῖες δημιουργίες τῆς βουλγάρικης ποίησης. Μὲ θαρραλέες εἰκόνες, ὁ Γκέο Μίλεφ δίνει τὴν ἄνοδο καὶ τὴν ἥττα τοῦ λαοῦ τοῦ σὲ μιά μοιραία στιγμή. Ὁ ποιητὴς ἀποκαλύπτει μὲ ἀπέραντη εἰλικρίνεια τὸ βαθύ, φλογερό προσωπικὸ τοῦ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ λαοῦ.

Στην έκδοση αυτή, μαζί με τό «Σεπτέμβρη», παρουσιάζεται στο ελληνικό κοινό, σέ κατά λέξη μετάφραση Μίλκο Τσόνεφ καί ποιητική απόδοση τῆς κύριας ποιήτριας Ἑλλης Παιονίδου, μιὰ ἐπιλογή ἀπό ἄλλα ποιήματα καί πεζά τοῦ μαρτυρικοῦ βούλγαρου ποιητῆ. Τό βιβλίο περιέχει καί τό «Γαλάζιο ποίημα», πού ἔγραψε, σέ μιὰ ἐπίσκεψή του στή Σόφια, τό 1958, καί ἀφιέρωσε στόν Γκέο Μίλεφ ὁ Γιάννης Ρίτσος. Προλογίζει ὁ σύγχρονος βούλγαρος ποιητής Βεσελίν Ἀντρέγεφ.